

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Mari Rautalin ja Tiina Rinne

KOTOUTUMISLAIN MUKAISEN JÄL- KIHUOLLON LAKIMUUTOS

”Mä en tiä et miten mä olisin pystynyt niinku pärjää-
mään Suomessa ja tälläin oikeesti ilman sitä.”

Sosiaali- ja terveysala
2020

TIIVISTELMÄ

Tekijät	Mari Rautalin ja Tiina Rinne
Opinnäytetyön nimi	Kotoutumislain mukaisen jälkihuollon lakimuutos, ”Mä en tiä et miten mä olisin pystynyt niinku pärjäämään Suomessa ja tällain oikeesti ilman sitä.”
Vuosi	2020
Kieli	suomi
Sivumäärä	62 + 3 liitettä
Ohjaaja	Ahti Nyman

Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää miten 21 vuotta täyttäneet kotoutumislain mukaisen jälkihuollon asiakkaat kokevat tuoreen lakimuutoksen, joka koskee jälkihuoltoian nousua.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Tämän opinnäytetyön aineisto kerättiin teemahaastattelumenetelmällä sekä kyselylomakkeella. Opinnäytetyön keskeisimpiä käsitteitä ovat kotouttaminen, jälkihuolto, jälkihuoltoian lainmuutos ja itsenäistyminen.

Vastauksien perusteella lakimuutos koettiin niin jälkihuollon henkilökunnan kuin asiakkaiden kannalta erittäin tarpeelliseksi. Jälkihuollon tarjoama tuki todettiin teorian tiedon mukaiseksi. Yhtenäisenä perusteluna jälkihuoltoian nousun tärkeydelle nousi matalan kynnyksen tuki – apu, joka on lähellä. Matalan kynnyksen tuen lisäksi tuloksissa keskeisinä teemoina olivat itsenäistyminen, kotoutuminen ja viranomaisasiat.

Tutkimuksen luotettavuus varmistettiin valitsemalla tutkimukseen sopivat vastaajat, teettämällä kysely jälkihuollon henkilökunnalle sekä haastattelututkimus tutkimuksen kohteena oleville jälkihuollon asiakkaille. Aineistoista saatiin vastaus tutkimuskysymykseen. Tutkimus oli validi, koska siinä tutkittiin sitä, mitä tavoitteena oli tutkia.

ABSTRACT

Author	Mari Rautalin and Tiina Rinne
Title	A Legislative Change in Aftercare Specified in Integration Act
Year	2020
Language	Finnish
Pages	62 + 3 Appendices
Name of Supervisor	Ahti Nyman

The purpose of this bachelor's thesis was to find out how a legislative change in aftercare specified in Integration Act is experienced by aftercare clients who are 21 years of age or older.

The bachelor's thesis was carried out as a qualitative research. The material for the thesis was collected using a thematic interview method and a questionnaire. The key concepts are integration, aftercare, the legislative change in the age of the aftercare client and becoming independent.

Aftercare staff and clients experienced the legislative change as a very important change. The support which aftercare is offering was as it is described in the theories. The importance of the legislative change in the age of the aftercare clients was validated by low-threshold support – an easy access help. Other key themes in the responses were becoming independent, integration and issues related to different authorities.

The reliability of the study was ensured by selecting suitable respondents for the study, by carrying out a survey for aftercare staff and an interview survey for the aftercare clients who are the target group of the study. The material gave a response to the research question. The study was valid because the focus was on the original research question.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	8
2	PAKOLAISET	9
	2.1 Pakolaispolitiikka.....	9
	2.2 Oleskelulupa	12
	2.3 Alaikäiset pakolaiset	13
	2.3.1 Traumatausta ja mielenterveys.....	14
	2.3.2 Perheen yhdistäminen	15
3	KOTOUTTAMINEN	18
	3.1 Kotouttamistyön välineet	18
	3.2 Kotoutuminen	20
	3.3 Tampereen kaupungin kotouttamistyö.....	22
	3.4 Lakimuutos	22
	3.5 Jälkihuolto.....	24
	3.6 Psykososiaalinen tuki.....	26
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	28
	4.1 Tutkimusote	28
	4.2 Aineiston kerääminen	29
	4.3 Aineiston analyysi.....	30
	4.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	31
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	34
	5.1 Henkilökunnan kysely	34
	5.1.1 Jälkihuoltoiän nousu	34
	5.1.2 Jälkihuoltoiän nousu asiakkaiden pohtimana.....	36
	5.1.3 Asiakkaiden mahdollisuudet toimia arjen haasteissa, jos lakimuutosta ei olisi tullut.....	37
	5.1.4 Asiakkaiden ajatukset mahdollisuuksistaan toimia arjen haasteissa, jos lakimuutosta ei olisi tullut	40

5.1.5	Asiakkaiden tuen tarve.....	41
5.1.6	Asiakkaiden ajattelema tuen tarve	43
5.1.7	Mikä jälkihuollossa toimii	44
5.1.8	Minkä asiakkaat ajattelevat jälkihuollossa toimivan.....	46
5.2	Asiakkaiden haastattelu	47
5.2.1	Asiakkaiden ikä.....	48
5.2.2	Jälkihuoltoiän nousu	48
5.2.3	Mahdollisuudet toimia arjen haasteissa, jos lakimuutosta ei olisi tullut	50
5.2.4	Asiakkaiden toivomukset jälkihuollon tukeen.....	51
5.2.5	Mikä jälkihuollossa toimii	53
5.3	Vertailu	54
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	60
7	POHDINTA.....	61
	LÄHTEET.....	63

LIITTEET

LIITELUETTELO

LIITE 1. Haastattelu lomake asiakkaille

LIITE 2. Haastattelu lomake henkilökunnalle

LIITE 3. Tiedote nuorille opinnäytetyöstä

KUVIOLUETTELO

KUVIO 1. Työntekijöiden ajatukset jälkihuoltoiän noususta	34
KUVIO 2. Asiakkaiden ajatukset jälkihuoltoiän noususta, työntekijöiden pohtimana	36
KUVIO 3. Työntekijöiden pohdinnat asiakkaiden mahdollisuuksista toimia arjen haasteissa, jos lakimuutosta ei olisi tullut	39
KUVIO 4. Työntekijöiden pohdinnat siitä, mitä asiakkaat ajattelevat mahdollisuuksistaan toimia arjen haasteissa, jos lakimuutosta ei olisi tullut	41
KUVIO 5. Jälkihuollon asiakkaiden tuen tarve	42
KUVIO 6. Asiakkaiden ajatukset tuen tarpeesta työntekijöiden pohtimana	44
KUVIO 7. Jälkihuollossa toimivat asiat asiakkaiden kannalta	46
KUVIO 8. Työntekijöiden pohdinnat siitä, minkä asiakkaat ajattelevat jälkihuollossa toimivan	48
KUVIO 9. Asiakkaiden ajatukset jälkihuoltoiän noususta	50
KUVIO 10. Asiakkaiden mahdollisuudet toimia arjen haasteissa, jos lakimuutosta ei olisi tullut	52
KUVIO 11. Asiakkaiden toivoma tuki	54
KUVIO 12. Jälkihuollossa toimivat asiat	56
KUVIO 13. Tutkimuksen tuloksien keskeisimmät teemat	59

1 JOHDANTO

Osa Suomeen tulleista pakolaisista on saapunut maahan ilman huoltajaa alaikäisinä. Ilman perhettä ja huoltajaa maassa asuvien lasten tuesta säädettiin vuonna 2010 laissa kotoutumisen edistämistä. Laissa säädettiin, että maahanmuuttajalapselle ja -nuorelle voidaan järjestää kotoutumista edistäviä ja tukevia toimenpiteitä ja palveluita ilman lastensuojelun jälkihuollon toimenpiteitä ja palveluita.

Heinäkuussa 2020 lakiin kotoutumisen edistämistä tehtiin muutoksia. Lakimuutoksen myötä kotoutumislain mukaisen jälkihuollon asiakkaat ovat oikeutettuja jälkihuollon palveluihin 25 ikävuoteen asti.

Tämän opinnäytetyön aiheena on lakimuutos kotoutumislain mukaisessa jälkihuollossa. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää miten, Tampereen kaupungin Perheryhmäkoti Satakielen jälkihuollon piiriin palaavat 21 vuotta täyttäneet kokevat lakimuutoksen. Tavoitteena on saada jälkihuollon piiriin palaavien nuorten ääni kuuluviin ja selvittää miten, lakimuutos koetaan asiakkaiden näkökulmasta.

Tutkimuksen tulokset hahmottavat teorian tietoon tukeutuen kotoutumislain mukaisen jälkihuollon piiriin palaavien 21 vuotta täyttäneiden nykyistä elämäntilannetta ja tuen tarvetta. Työstä on hyötyä toimeksiantajalle sekä muille jälkihuollon toimijoille asiakaslähtöisen palvelun toteutuksessa.

Innoittajana opinnäytetyömme aiheeseen oli oma kokemuksemme ulkomaan työharjoittelusta. Oma kokemuksemme vieraasta maasta ja kulttuurista antoi erilaisen suhtautumistavan aiheeseemme sekä kiinnostuksen siihen, miten Suomeen tulevat kokevat suomalaisen yhteiskunnan.

2 PAKOLAISET

Turvapaikanhakija hakee vastaanottavasta maasta pakolaisasemaa ja hänelle voidaan myöntää oleskelulupa kansainvälisen suojelun nojalla. (Lyytinen 2019, 18.)

Pakolaisen oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen mukaan pakolaisella tarkoitetaan henkilöä, joka oleskelee kotimaansa ulkopuolella, jolla on perustellusti aiheutta pelätä tulevansa vainotuksi rodun, uskonnon, kansalaisuuden, tiettyyn yhteiskuntaluokkaan kuulumisen tai poliittisen mielipiteen takia. Pelon tai eellä mainittujen seikkojen vuoksi henkilö on haluton tai kykenemätön palaamaan kotimaahansa. (L77/1968.)

Turvapaikanhakijamäärät Suomessa ovat 2000-luvulla vaihdelleet noin 1 500 ja 6 000 hakijan välillä. Vuonna 2015 Suomeen saapui pakolaiskriisin seurauksena ennätysmäärä turvapaikanhakijoita, yhteensä 32 476 henkilöä. Sittemmin tilanne Suomessa on tasaantunut. Vuonna 2018 uusien turvapaikanhakijoiden määrä laski vuotta 2015 edeltänyttä tasoa alemmas. (Sisäministeriö 2020 a.)

2.1 Pakolaispolitiikka

Demokraattisia valtioita voidaan velvoittaa vastaanottamaan pakolaisia ainakin kolmella eri syyllä: syy-seuraussuhde, humanitaarinen huolenaihe ja valtiojärjestelmän normatiiviset olettamukset (Carens 2013, 195).

Syy-seuraussuhde. Syy-seuraussuhde tarkoittaa tilannetta, jossa valtio on velvoitettu vastaanottamaan pakolaisia omien toimiensa vuoksi, koska pakolaisilla ei ole enää turvallista asua kotimaassaan. Tilanne voi tulla esimerkiksi sodan jälkeen. Amerikkalaiset ovat tunnustaneet tämän esimerkiksi Vietnamin sodan jälkeen ja vastaanottaneet satoja tuhansia pakolaisia Vietnamista, Kambodzhasta ja Laosista. Yhdysvalloilla on samanlaiset velvoitteet afgaani- ja irakilaispakolaisille, koska heidän elämänsä joutui vaaraan yhteistyönsä seurauksena amerikkalaisten joukkojen kanssa. Verrattuna Vietnamin pakolaisiin, Yhdysvallat on toistaiseksi tehnyt suhteellisen vähän tämän vastuun täyttämiseksi. (Carens 2013, 195.)

Humanitaarinen huolenaihe. Toinen syy pakolaisten vastaanottamisen velvollisuuteen on humanitaarinen huolenaihe. Tällöin pakolaisilla on kiireellinen tarve turvallisuudelle asuinympäristölle ja vastaanottava maa voi sen tarjota. Tämä moraalinen syy tulee monista eri maallisista ja uskonnollisista lähteistä. Humanitaarinen syy on ollut esimerkiksi Toisen maailmansodan jälkeen juutalaispakolaisten vastaanottamisessa Yhdysvaltoihin. (Carens 2013, 195.)

Normatiivinen oletus. Kolmas tapa ajatella pakolaisten vastaanottamisen velvollisuutta on nähdä se asiana, joka käy ilmi modernin valtion normatiivisena oletuksena. Moderni valtiojärjestelmä organisoii maailmaa siten, että kaikki asuttu maa jaetaan (oletettavasti) suvereenien valtioiden kesken, joilla on yksinomainen auktoriteetti hallitsemillaan alueilla tapahtuvan toiminnan suhteen, mukaan lukien oikeus valvoa ja rajoittaa pääsyä alueelleen. (Carens 2013, 196.)

Nämä kaikki kolme syytä täydentävät toisiaan ja kaikki voivat olla merkityksellisiä samanaikaisesti, ja jokin niistä riittää luomaan ainakin lähtökohtaisen velvollisuuden pakolaisten hyväksymiseen (Carens 2013, 196).

Suomen pakolaispolitiikkaan vaikuttaa YK:n ihmisoikeus- ja pakolaissopimus, jotka ohjaavat humanitaarista maahanmuuttopolitiikkaa (Ihmisoikeusliitto 2020 a).

YK:n ihmisoikeussopimus. Vuonna 1948 YK:n yleiskokouksessa hyväksyttiin ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. (Ihmisoikeusliitto 2020, b). YK:n ihmisoikeussopimuksessa ei ole kohtaa, joka takaisi oikeuden turvapaikkaan eikä valtioiden velvollisuutta tarjota turvaa sitä tarvitseville ole muutoinkaan kirjattu mihinkään kansainväliseen sopimukseen. Sopimus sisältää tärkeän palautuskiellon, joka estää sopimusvaltiota palauttamasta ketään maahan, jossa häntä kohdeltaisiin epäinhimillisesti tai hänen ihmisarvoaan loukattaisiin.

YK:n pakolaissopimus. Vuonna 1951 säädettiin YK:n pakolaissopimus. Tämä pakolaissopimus on tarkoitettu antamaan suojaa vainotuille. Ensisijaisesti se edellyttää pakolaisten saavan saman kohtelun kuin oleskelumaan omat kansalaiset. Pako-

laissopimus ei sisällä määräystä varsinaisesta oikeudesta turvapaikkaan vaan pakolaisille annettava suojan muoto – turvapaikka - on jätetty kansallisessa lainsäädännössä säänneltäväksi instituutioksi. (Ihmisoikeusliitto 2020, a).

Suurin osa maailman valtioista, mukaan lukien Suomi, on sitoutunut noudattamaan YK:n pakolaissopimusta. Sopimukseen sisältyy palautuskielto maahan, jossa henkilöä uhkaa vaino. Suomen pakolaispolitiikkaan vaikuttavat myös muut kansainväliset sopimukset sekä EU-lainsäädäntö. (TEM 2014 a.) YK:n pakolaisjärjestö UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugee) kiinnittää uudelleensijoituksen yhteydessä huomiota perheiden ja sukujen yhtenäisyyden tarpeeseen ja lasten, nuorten sekä iäkkäiden pakolaisten erityisiin tarpeisiin. (Mäkelä M. 2016, 79.)

Humanitaarinen maahanmuuttopolitiikka. Humanitaarisen maahanmuuttopolitiikan tarkoituksena on tarjota suojaa niille, jotka ovat joutuneet jättämään kotimaansa vainon tai väkivaltaisen konfliktin vuoksi. Suomi on vastaanottanut kansainvälistä suojelua saavia, yleiskielellä pakolaisia, jo nelisenkymmentä vuotta. Suomeen suuntautuneen muuton taustalla on humanitaaristen syiden sijaan ollut kuitenkin useammin työ, opiskelu tai perhe. (TEM 2020 b.)

Vuonna 2018 UNHCR:n mandaatin piiriin kuului 20,4 miljoonaa pakolaista. Samana vuonna uudelleen sijoitettiin noin 56 000 henkilöä. Maailmanlaajuiset uudelleensijoittamisen tarpeet ovat kasvaneet viime vuosina, ja UNHCR arvioi 1,44 miljoonan pakolaisen olevan uudelleensijoittamisen tarpeessa vuonna 2020. Suomen ja Euroopan unionin tavoitteena on lisätä uudelleensijoittamista unionin alueelle ja vakiinnuttaa toiminta myös niihin jäsenvaltioihin, joissa sitä ei ole perinteisesti harjoitettu. (Sisäministeriö 2020 b.)

Kiintiöpakolaiset ovat uudelleen sijoitettu kolmanteen maahan, koska pysyvä kotoutuminen ei ole ollut mahdollista ensimmäisessä turvapaikkamaassa. (Lyytinen 2019, 18.) Kansainvälistä suojelua saava henkilö on saanut pakolaisaseman tai oleskeluluvan toissijaisen suojelun perusteella. Henkilö on voinut saapua Suomeen turvapaikanhakijana tai kiintiöpakolaisena. Suomi on vastaanottanut jo yli 30 vuotta pakolaiskiintiön mukaisesti ihmisiä, joille UNHCR on myöntänyt pakolaisaseman.

Kiintiöpakolaiset valitaan uudelleensijoitusohjelman avulla. Ohjelman sisältö ja sen toteutus sekä toimintatavat eroavat eri valtioiden välillä. Suomen eduskunta päättää vuosittain valtion talousarvion hyväksymisen yhteydessä, kuinka monta kiintiöpakolaista Suomi sitoutuu ottamaan. (Mäkelä 2016, 78.)

Kansainvälisen suojelun tarve on uudelleensijoittamisen tärkein peruste. Tämän lisäksi kiintiöpakolaisia valittaessa, arvioidaan vastaanoton sekä Suomeen kotoutumisen edellytykset. Henkilön valinnalle ei myöskään saa olla yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen, kansanterveyteen tai Suomen kansainvälisiin suhteisiin liittyviä esteitä. Suomi painottaa erityisesti kiintiöpolitiikassaan haavoittuvimpien ryhmien uudelleensijoittamista. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi lapsiperheet ja vaikeassa asemassa olevat naiset, kuten lesket, yksinhuoltajat ja yksinäiset. Vuosittain kiintiöstä on varattu noin 10 prosenttia hätätapauksiksi luokiteltujen pakolaisten vastaanottamiseen. (Sisäministeriö 2020 c.)

2.2 Oleskelulupa

Oleskeluluvan voi saada joko määräaikaiseksi tai pysyväksi. Määräaikaiseen oleskelulupaan on kaksi lupatyyppiä, tilapäinen lupatyyppi merkitään oleskelulupaan kirjaintunnuksella B ja jatkuva oleskelulupa kirjaintunnuksella A. Ensimmäinen oleskelulupa myönnetään aina määräaikaisena. (Maahanmuuttovirasto 2020 a.)

Oleskeluluvan tyyppi määrittelee henkilön oikeuksia ja palveluita. Turvapaikan ja toissijaista suojelua saaneiden ensimmäinen oleskelulupa on pituudeltaan neljä vuotta. Muista syistä saatu oleskelulupa voidaan myöntää vain vuodeksi. Oleskeluluvan tyyppillä on vaikutusta myös perheen yhdistämisprosessissa. Pakolaisasemassa oleva henkilö on saanut turvapaikan, näin ollen hän voi hakea perheen yhdistämistä ilman toimeentulo vaatimusta, mutta hakemus on tehtävä kolmen kuukauden aikana päätöksen saamisesta. Toimeentulo vaatimusta ei ole myöskään yksin maahan saapuneen alaikäisen sisaruksilla, jos maahan saapunut on saanut oleskeluluvan kansainvälisenä suojeluna tai yksilöllisenä inhimillisenä syynä, jos sisarukset ovat asuneet yhdessä ja heidän vanhempansa ovat kuolleet tai kadonneet. (Lepola 2019, 7.)

Alaikäisenä ilman huoltajaa maahan saapuneiden oleskelulupatyyppejä on vuodesta 2016 alkaen ollut yksilöllinen inhimillinen syy, joka on lähtökohtaisesti vuoden mittainen. Tämän jälkeen henkilö voi hakea jatkolupaa, joka on kestoltaan 1-4 vuotta. Maahanmuuttovirasto arvio oleskeluluvan perusteet uudelleen henkilön täyttäessä 18-vuotta. Jatkoluvan saa, mikäli perusteet luvan saamiselle ovat edelleen voimassa ja luvan myöntämiselle ei ole esteitä, kuten tehtyjä rikoksia. (Lepola 2019.) Pysyvän oleskeluluvan voi saada, kun on A-luvalla asunut Suomessa yhtäjaksoisesti neljä vuotta sekä jatkuvan oleskeluluvan edellytykset ovat voimassa (Maahanmuuttovirasto 2020 b).

2.3 Alaikäiset pakolaiset

YK:n pakolaissopimuksen lisäksi YK:n lasten oikeuksien sopimus ohjaa alaikäisten turvapaikanhakijoiden vastaanottamista (Ihmisoikeudet 2020).

YK:n lasten oikeuksien sopimus. Vuonna 1989 YK on säätänyt lasten oikeuksien sopimuksen. Lasten oikeuksien sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia. Pakolaislasten kohdalla se tarkoittaa sitä, että sopimusvaltiot ryhtyvät tarpeellisiin toimiin, että lapsi, joka yksin tai perheen kanssa anoessaan pakolaisen asemaa tai jota pidetään pakolaisena kansainvälisen ja menettelytapojen mukaisena, saa asianmukaista suojelua ja humanitaarista apua. Tämän toteutumiseksi sopimusvaltiot osallistuvat, siten kuin katsovat tarpeelliseksi, lapsen suojelemiseksi sekä avustamiseksi. (Ihmisoikeudet 2020).

Suomeen saapuu jonkin verran kansainvälistä suojelua hakevia alaikäisiä lapsia ja nuoria ilman vanhempiaan. Alaikäisiä turvapaikanhakijoita on aina kohdeltava lapsina ja turvattava heille kaikki lapsia koskevat oikeudet. Tärkeintä on kuulla lasta siitä, minkä hän kokee itselleen hyväksi ja turvaksi. (Siirto & Laihia 2016, 131.)

Alaikäinen turvapaikanhakija. Alaikäisiä turvapaikanhakijoita on saapunut Suomeen ilman huoltajaa 1980-luvun lopusta alkaen. Määrät suurenivat 1990-luvulla. Vuonna 2008 yksintulleiden määrä oli 706 lasta, mikä oli siihenastinen ennätysmäärä. Määrät ovat tämän jälkeen olleet alhaisempia, mutta vuonna 2015 Suomeen saapui ennätysmäärä turvapaikanhakijoita, joiden joukossa myös alaikäisiä ilman

huoltajaa tulleita. Tämän jälkeen turvapaikanhakijoiden määrä on ollut aiempia vuosia alemmalla tasolla. Turvapaikanhakijalapsista kaikki eivät saaneet myönteistä päätöstä oleskeluluvasta. Suurin osa vuonna 2015 tulleista kuitenkin sai myönteisen päätöksen vuonna 2016, jolloin myönteisiä päätöksiä tehtiin yhteensä 1570. (Lepola 2019, 6.)

Sisäministeriön 18.2.2020 tekemän arvion mukaan 2020-2023 Suomeen saapuu vuosittain 120-200 alaikäistä turvapaikanhakijaa ilman perhettä ja huoltajaa. Lisäksi lapsia voi saapua Euroopan unionin sisäisten siirtojen kautta. Vuoden 2020 alussa perheryhmäkodeissa asuu noin 150 alaikäistä oleskeluluvan saanutta maahanmuuttajaa, jotka ovat iältään pääosin 15-17- vuotiaita. (Eduskunta 2020.)

Turvapaikan hakijoista osa saapuu Suomeen ilman perhettä ja huoltajaa. Yksin Suomeen saapuvat alaikäiset turvapaikanhakijat sijoitetaan ryhmäkoteihin tai tukiasuntoihin. Maahanmuuttovirasto pyrkii käsittelemään yksin Suomeen tulleiden alaikäisten turvapaikkahakemukset mahdollisimman nopeasti. Suurin osa lapsista saa oleskeluluvan Suomesta. Alaikäiselle turvapaikanhakijalle järjestetään hoiva, huolenpito ja kasvatus. (TEM 2020.)

2.3.1 Traumatausta ja mielenterveys

Pakolaisina Suomeen saapuneet lapset ja nuoret ovat kohdanneet paljon turvattuutta tuottavia tapahtumia, jotka estävät lasten ja nuorten normaalin kehityksen etenemistä ja tuottavat posttraumaattista oireilua. Mielenterveysongelmien ja oireiden taustalla vaikuttavat niin entisessä kotimaassa koetut järkyttävät tapahtumat kuin uuden kotimaan kokemukset. Lisäksi pakolaistaustaisilla ja turvapaikanhakijoilla saattaa olla takanaan vaikea pakomatka. (Tuomala 2016, 148-150.)

Pienet lapset reagoivat traumaan yleistyneinä pelkoina, kuten eroahdistuksena, voimakkaana vierastamisena tai unihäiriönä sanallisen kuvaamisen vaikeudesta johtuen. Lapsi voi vältellä tiettyjä tilanteita tai pakonomaisesti toistella eri symboleja tai sanoja traumatapahtumaan liittyen. Lapsen kehitys voi myös taantua. Nuoret traumatisoituneet oireilevat pitkälti aikuisten tavoin. Nuoren käyttäytyminen voi olla hyvin impulsiivista tai hyökkävää. (Tuomala 2016, 149-150.)

Sosiaalityötä pakolaisten kanssa ohjaavat samat ammatilliset ja eettiset periaatteet kuin kantaväestönkin kanssa. Monikulttuurisuus, pakolaisuuteen liittyvät asiat sekä monet erityishaasteet tuovat työhön oman haasteensa. Vaikeudet joiden kanssa pakolaiset kamppailevat ovat kielivaikeudet, terveysongelmat, taloudelliset vaikeudet sekä huoli Suomen rajojen ulkopuolelle jääneestä perheestä ja suvusta. Pakolais-taustaiset asiakkaat tulevat maista, joissa yksilöön, perheeseen, aikaan ja viestintään liittyvät käsitykset ovat usein selvästi erilaisia kuin länsimaisessa kulttuurissa. Uskonto on monille elämäntapa ja kuvaa suhdetta koko ympäröivään yhteiskuntaan. (Strömberg-jakka, M. & Karttunen, T. Toim. 2012. Berg, K. Sosiaalityön haasteet, tukea ammattilaisten arkeen, 15-18.)

Hoitohenkilökunnan tulee ymmärtää eri kulttuureista tulevien henkilöiden erilaiset näkemykset normaaliudesta. Ilman kulttuurista tietämystä, monet potilaat saatetaan ymmärtää ja diagnosoida väärin tai he voivat jäädä vaille riittävää hoitoa. Mielen-terveyden diagnosointiluokitusta on arvosteltu siitä, ettei ole mielekästä käyttää län-simaista diagnosointia länsimaiden ulkopuolella maahanmuuttajille ja vähemmistöryhmille. Maahanmuuttajilla sekä varsinkin pakolaisilla ja turvapaikanhaki-joilla on keskimääräistä suurempi mielenterveyshäiriöiden riski. Erityisesti trauma-peräiset oireet ja depressio ovat maahanmuuttajilla yleisiä. (Tuomala 2016. 140.)

Suomessa toteutetun Maamu- ja UTH-tutkimusten mukaan Lähi-idästä tulevilla ihmisillä esiintyy koko väestöä enemmän masennus- ja ahdistuneisuusoireita. Mielenterveysoireiden yleisyydestä huolimatta maahanmuuttajat käyttävät mielenterveyspalveluita harvemmin kuin koko väestö. Maahanmuuttajien, pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden mielenterveyspalveluihin on panostettava, koska mielenterveysongelmat ovat yhteydessä muihin terveys- ja hyvinvointiongelmiin. (THL 2020)

2.3.2 Perheen yhdistäminen

Perheenyhdistämisellä tarkoitetaan ulkomaalaiselle perhesiteen perusteella myönnettyä oleskelulupaa. Perheenyhdistämistä voi hakea Suomen tai muun maan kansalaisen perheenjäsen, Suomen kansalaisen ulkomaalainen puoliso, Suomessa työskentelevän tai opiskelevan ulkomaalaisen perheenjäsen tai Suomeen pakolaisena

saapuneen perheenjäsen. Suomessa asuvaa perheenjäsentä, jonka kanssa perhe-elämää on tarkoitus viettää, kutsutaan perheenkokoajaksi. Perheenyhdistämisen edellytyksenä on yleensä se, että perheensä Suomeen haluava pystyy elättämään perheenjäsenensä. Tämä tarkoittaa, että perheenkokoajalta vaaditaan riittävää toimeentuloa. Poikkeuksena ovat turvapaikanhakijat, jotka voivat hakea perheenyhdistämistä ilman toimeentulovaatimusta kolmen kuukauden sisällä siitä, kun perheenkokoaja on saanut tiedon myönteisestä turvapaikkapäätöksestä. Sama koskee kiintiöpakolaisia. Poikkeus koskee vain turvapaikan saaneiden henkilöiden niin sanottua vanhaa perhettä, eli perhettä, joka on muodostettu jo ennen turvapaikanhakijan saapumista Suomeen. Turvattu toimeentulo vaaditaan aina, jos perhe on muodostettu vasta sen jälkeen, kun perheenkokoaja on saapunut Suomeen. (Sisäministeriö 2020 b.)

Perheenyhdistämisen onnistuminen ei aiemmin ollut poikkeuksellista. 2010-luvulla perheenyhdistämistä on kuitenkin vaikeutettu monin tavoin. Vuonna 2010 lakia muutettiin niin, ettei enää riittänyt, että perheenyhdistämistä hakeva nuori oli alaikäinen hakemuksen tehdessään, vaan edellytettiin hänen olevan alaikäinen vielä perheenjäsenten saadessa oleskelulupapäätöksen (Ulkomaalaislain 38 §:n muutos 11.6.2010/549). Tämä vaatimus peruttiin yksin tulleiden alaikäisten osalta vuonna 2019. Heidän kohdallaan riittää, että hakija on ollut alaikäinen jättäessään kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksensa (Ulkomaalaislain 38 §:n muutos 29.3.2019/437). Vuoden 2012 alusta lähtien perheenyhdistämishakemusta ei enää voi tehdä Suomesta käsin, vaan perheenjäsenten on jätettävä se Suomen lähetystöön asuinmaassaan tai lähimmässä maassa, jossa on Suomen lähetystö (Maahanmuuttovirasto 2020, a.). Jo vuonna 2011 alaikäisten edustajat havaitsivat perheenyhdistämispäätösten olevan entistä useammin kielteisiä ja jopa pienten lasten saavan kielteisiä päätöksiä perheenyhdistämishakemukseensa. Linjanmuutokseen vaikutti maahanmuuttoviraston uusi ohje ”Oleskelulupa perhesiteen perusteella”, jossa todettiin, että perheenjäsenen oleskelulupa voitaisiin jättää myöntämättä maahantulo säännösten kiertämisen perusteella, vaikka itse perhesiteen aitoutta ei kyseenalais-tettaisikaan. (Lepola 2012, 58–62.)

Perheellä on keskeinen vaikutus selviytymistä tukevana ja suojaavana tekijänä pakolaisuuden eri vaiheissa. Pakolaislapsilla, jotka pysyvät perheidensä yhteydessä tai pääsevät nopeasti uudelleen yhteyteen perheidensä kanssa, on todettu esiintyvän vähemmän psyykkisiä oireita ja parempaa mukautumiskykyä kuin lapsilla, jotka joutuvat selviytymään pakolaisprosessista yksin. Ero vanhemmista on erityisesti nuorimmille pakolaislapsille vaikea kokemus. (Tuomala 2016, 150.)

3 KOTOUTTAMINEN

Kotouttamisella tarkoitetaan kotoutumislain mukaan “*kotoutumisen monialaista edistämistä ja tukemista viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla.*” (L30.12.2010/1386) Kotouttaminen on monialaista yhteistyötä, vaikka sen kehittäminen, suunnittelu ja seuranta onkin kunnan vastuulla. Yhteistyössä on mukana työ- ja elinkeinotoimisto, poliisi sekä paikkakunnan järjestöt ja yhteisöt. Jokaisella kunnalla on velvollisuus laatia oma kotoutumisohjelma, josta selviää tavat, miten kotouttamista alueella toteutetaan. (Siirto & Hammar 2016, 190.)

Maahanmuuttajien kotoutuminen edellyttää niin maahanmuuttajien kuin yhteiskunnan panostusta, että maahanmuuttajat pääsevät yhteiskunnan aktiivisiksi jäseniksi. Kaikilla maahanmuuttajilla on oikeus kotoutumista edistäviin toimenpiteisiin ja palveluihin maahantuloperusteesta huolimatta. Lisäksi maahanmuuttajilla on oikeus oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen, joka vahvistaa erityisesti lasten ja nuorten identiteettiä ja mahdollisuutta kasvaa kahden kulttuurin jäseneksi. (TEM 2020, b.)

Toimiva ja kulttuurisesti monimuotoinen yhteiskunta antaa maahanmuuttajille hyvän alun elämän rakentamiseen vieraassa maassa. Toimivan, turvallisen ja vakaan yhteiskunnan edellytyksenä ovat hyvät suhteet ja vuorovaikutus eri ryhmien kesken. Kunnan ja paikallisten viranomaisten tehtävänä on edistää myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien välillä. (TEM 2020, b.)

3.1 Kotouttamistyön välineet

Moniammatillista kotouttamistyöstä vastaa muiden toimijoiden lisäksi työ- ja elinkeinotoimisto. Työ- ja elinkeinotoimisto laatii pakolaisille kotoutumissuunnitelman. Pakolaiset ovat kunnan asukkaina oikeutettuja kunnan palveluihin. (Siirto & Hammar 2016, 192-193, 195–196.)

Kotoutumislain mukainen tietopaketti suomalaisesta yhteiskunnasta on Työ- ja elinkeinoministeriön toteuttama Perustietoa Suomesta -opas. Opas sisältää tietoa

velvollisuuksista yhteiskunnassa ja työelämässä sekä tietoa oikeuksista. Opas annetaan jokaiselle Suomeen muuttavalle ja sitä on saatavilla poliisien toimipisteissä, maistraateissa sekä Suomen edustoissa ulkomailla. (Siirto & Hammar 2016, 192.)

Maahanmuuttajalle tarkoitettuja alkuvaiheen kotoutumispalveluja työ- ja elinkeinotoimistossa ovat maahanmuuttajan ohjaus ja neuvonta, alkukartoitus, kotoutumissuunnitelma ja kotoutumiskoulutus. Alkukartoituksessa tarkastellaan alustavasti, millaisia palveluita maahanmuuttaja tarvitsee kotoutumisen ja työllistymisen kannalta. Kotoutumissuunnitelmassa sovitaan palveluista, joita maahanmuuttaja tarvitsee kotoutumisen ja työllistymisensä tueksi. Tarkempi kotoutumissuunnitelma koskee kolmea tulevaa vuotta. Kotouttamisaikaan ei lasketa äitiyslomaan tai sairaalahoitoon kulunutta aikaa. (Siirto & Hammar 193.) Tässä suunnitelmassa voidaan sopia osallistumisesta kotoutumiskoulutukseen, suomen tai ruotsin kielen koulutukseen, työelämävalmennuksiin osallistumisesta tai työkokeiluun (TEM 2013 a.).

Tärkeimmäksi asiaksi on nostettu työelämään mukaan pääseminen ja siksi kotoutumissuunnitelma tehdäänkin työllistymisen näkökulmaan painottuen. Työ- ja elinkeinotoimisto voi etsiä pakolaiselle työharjoittelupaikkaa tai pakolainen voi itse tiedustella työharjoittelupaikkaa. Työllistyminen ei kuitenkaan aina ole realistinen vaihtoehto. Tällöin kotoutumissuunnitelma laaditaan elämänhallintaa tukevien ja elämään sisältöä antavien aktiviteettien varaan. (Siirto & Hammar 2016, 193.)

Saadakseen työttömyystukea maahanmuuttajan velvollisuus on osallistua työ- ja elinkeinon tarjoamiin palveluihin, alkukartoitukseen sekä opiskeltava kotoutumiskoulutuksessa. Tämä velvollisuus koskee sekä työvoimakoulutusta, että työttömyysetuudella tuettua omaehtoista koulutusta. Kun maahanmuuttaja on ilmoittautunut työttömäksi työ- ja elinkeinotoimistoon, on hän oikeutettu työttömyysetuuteen. Peruspäivärahaa ja työmarkkinatukea maahanmuuttaja voi hakea Kelasta ja ansiopäivärahaa työttömyyskassasta. (TEM 2013 b.)

Pakolaiset ovat oikeutettuja samoihin palveluihin kuin muutkin kansalaiset, kun ovat kunnan asukaina. Etenkin alkuvuosina heidän tarpeensa terveys- ja sosiaalipalveluissa ovat suuremmat kuin kantaväestöllä. Pakolaisilla voi olla taustalla asuminen pakolaisleirillä, jossa on alkeelliset olot. Heillä on paljon opittavaa uudesta

kulttuurista ja sen toimintatavoista, eikä kaikki tieto jäseny kerralla. Taustansa vuoksi he tarvitsevat erityispalveluita, kuten tulkkausta, erikoissairaanhoidoa tai trauman tai kidutuksen jälkeistä hoitoa. (Siirto & Hammar 2016, 195–196.)

Maahanmuuttajien ja viranomaisten kohtaamisessa voi tulla ongelmia, jos toimijoiden henkilökuntaa ei ole koulutettu eri taustoista tulevien ihmisten palveluun. Valmiuksissa pakolaistaustaisten asiakkaiden palveluissa on kuntakohtaisia eroja ja voi olla, että palveluntarjonta ei vastaa asiakkaiden tarpeisiin. Kantasuomalaisille suunnatut palvelut, esimerkiksi aikuissosiaalityö, eivät välttämättä vastaa erityisryhmän tarpeisiin. Palveluissa ei välttämättä ole osattu huomioida erityisryhmän tarpeita kuten peruskouluun valmentavaa opetusta, tulkkauksen tarvetta tai neuvontaa suomalaisen työelämään. Pakolaisten asiointivalmiuksissa voi myös olla puutteita. Voi olla, että he eivät esimerkiksi noudata sovittuja tapaamisia tai ymmärrä viras-tokieltä perehdyttämistä. (Siirto & Hammar 2016, 196.)

3.2 Kotoutuminen

Kotouttamislain mukaan kotoutumisella tarkoitetaan *“maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen.”* (L30.12.2010/1386).

Kotoutuminen nähdään yksilön omana kehityksenä, jonka lisäksi lainsäädäntö asettaa tavoitteeksi osallistumisen työelämään ja yhteiskunnan toimintaan (TAMK 2015.) Kotoutumisen eteneminen on yksilökohtaista. Siihen vaikuttaa henkilökohtainen halu ja kuinka edistäviä ja estäviä kotoutumisen käytännöt ovat. (Bloigu 2014, 250.)

Kotoutuminen on prosessina pitkäkestoista, kaksisuuntaista ja jatkuvaa. Se tapahtuu maahanmuuttajan ja vastaanottaneen yhteiskunnan välisessä vuorovaikutuksessa. Kotoutuminen koskee siis niin maahanmuuttajaa kuin vastaanottavaa yhteiskuntaa. Vuorovaikutuksessa vastaanottava yhteiskunta oppii samalla, kun maahanmuuttaja sopeutuu uuteen yhteiskuntaan. Kotoutuminen on kehitystä, jossa maahanmuuttaja sopeutuu uuteen yhteiskuntaan ja oppii sen käytäntöjä, kunnioittaen

samalla omaa kulttuurista identiteettiään ja sen käytäntöjä. Samalla vastaanottava maa kehittyy monikulttuurisemmaksi. (Jaakkola 2017.)

Maahan muuttaneen henkilökohtaiset resurssit ja yhteiskunnan resurssit edistävät ja ehkäisevät kotoutumista. Koulutustason nähdään korreloivan uuteen yhteisöön sopeutumisen kanssa, korkeammin koulutettu sopeutuu paremmin. Maahanmuuttajan henkilökohtaisina resursseina fyysinen ja psyykinen terveys, yhteiskunnallinen tausta, maahantuloikä, asenne kotoutumiseen ja kielitaito vaikuttavat kotoutumiseen. Kantäväestön syrjinnällä on myös pitkäaikaisia vaikutuksia maahanmuuttajan terveyteen ja sen kautta myös kotoutumiseen. (Siirto & Hammar 2016, 197.)

Kielitaidolla on suuri merkitys kotoutumisessa. Kielitaito vaikuttaa siihen, miten hyvin maahanmuuttaja kykenee toimimaan suomalaisessa palvelujärjestelmässä ja osallistumaan sosiaalisiin toimintoihin. Uuden kielen oppiminen vie aikaa ja hyvän kielitaidon saavuttamisessa voi kestää kymmenen vuotta. (Siirto & Hammar 2016, 198.)

Julkisen keskustelun mukaan ”hyvä maahanmuuttaja” kotoutuu nopeasti ja tulee osalliseksi yhteiskuntaa viipymättä, mutta ongelmaryhmään kuuluvat ovat rasite yhteiskunnalle. Vastaavaa jaottelua hyviin ja huonoihin ei hyväksyttäisi, jos kyseessä olisi kantasuomalaiset. Yhteiskunnan tulisi hyväksyä, että kaikki eivät ole kykeneväisiä nopeaan kotoutumiseen ja vaatimukseen työllistymisestä. Traumaattisten kokemusten jälkeen sopiva tavoite voi olla se, ”että pystyy nukkumaan”, joka on ristiriidassa yhteiskunnan vaatimuksien kanssa. (Bloigu 2014, 254.)

Traumaattiset kokemukset vaikuttavat siihen, pystyykö elämään normaalia elämää. Maahantulijoista osa kärsii posttraumaattisesta oireyhtymästä (PTSD), jonka taustalla on esimerkiksi kokemukset kidutuksesta. Tämän maahantulijoiden ryhmän ongelmiin ja oireisiin on edelleen huonosti apua saatavilla. (Bloigu 2016, 254.) Tulijoiden elämäntilanne, traumatausta, huoli läheisistä ja terveysongelmat vaikuttavat oppimiseen ja sitä myötä kotoutumiseen.

3.3 Tampereen kaupungin kotouttamistyö

Kunnan tai kuntien yhteistyönä tulee laatia kotoutumisohjelma, jonka tarkoituksena on edistää kotoutumista ja vahvistaa monialaista yhteistyötä. (L30.12.2010/1386.) Alaikäisenä yksin Suomeen tulleiden maahanmuuttajien kotouttamislain mukaisesta jälkihuollosta vastaa Tampereella Perheryhmäkoti Satakielen jälkihuolto (Tampereen kaupunki 2020.)

Tampereen kaupunki (Tampereen kaupunki 2014) on laatinut kotouttamisohjelman ajalle 2014-2025. Tampereen kotouttamistyön tavoitteina on tarjota yhdenvertaisia palveluja ja mahdollisuuksia osallistumiseen. Maahanmuuttajille järjestetään tarpeen mukaan erillispalveluita, kuten tulkkipalveluita. Lähtökohtana kotouttamistyössä tavoitellessa tasavertaisesti osallistuvaa kansalaisuutta on turvata tulokkaan omat toimintaedellytykset. Peruspalveluiden henkilökunta on avainasemassa ja heidän tietotaitojaan kulttuuritaustojen vaikutukseen palvelutilanteissa vahvistetaan. Tavoitteena Tampereen kotouttamistyössä on myös kuntalaisten tutustuttaminen toisiinsa ja toimiminen yhteisen tamperelaisuuden hengessä omaa kulttuuritaustaa arvostaen. Kotouttamistoimissa tavoitellaan myös aktiivista kumppanuutta ja yhteistyötä kolmannen sektorin, yksityissektorin, oppilaitosten, seutukuntien ja maan kunnan muiden toimijoiden kanssa.

Tampereen kaupunki (Tampereen kaupunki 2020) järjestää 18–25-vuotiaille yksin alaikäisenä maahan saapuneille maahanmuuttajanuorille – joilla ei ole Suomen kansalaisuutta – kotoutumislain mukaista jälkihuoltoa. Nuoret voivat tulla asiakkaaksi Perheryhmäkoti Satakielestä tai muualta Suomesta täytettyään 18 vuotta. Yksilöllisen jälkihuollon sisältö ja tukitoimet määrittyvät Satakielen jälkihuollon tiimin tekemässä palvelutarpeen arvioinnissa.

3.4 Lakimuutos

Maahanmuuttoviranomaisten toimesta 1990-luvun puolivälissä alettiin etsiä tukitoimien järjestäjää aikuistuville maahanmuuttajille. Toimintamallina oli muut pohjoismaat ja rahoitusta haettiin Raha-automaattiyhdistykseltä. Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry ja pääkaupunkiseudun kunnat lähtivät kehittämään toimintaa.

Silloin luotiin tukiasumismalli, ja ensimmäinen asuinyhteisö maahanmuuttajanuorille perustettuun vuonna 1997. (Lepola 2019, 8.)

Ilman perhettä ja huoltajaa maassa asuvien lasten tuesta säädettiin vuonna 2010 laissa kotoutumisen edistämisestä. Laissa säädettiin, että maahanmuuttajalapselle ja -nuorelle voidaan järjestää kotoutumista edistäviä ja tukevia toimenpiteitä ja palveluita ilman lastensuojelun jälkihuollon toimenpiteitä ja palveluita. Tuolloin säädettiin, että lapsella tai nuorella on oikeus tukitoimiin, kunnes hän täyttää 21 vuotta tai hän on saanut huoltajan Suomeen. (Lepola 2019, 9.)

Oleskeluluvan Suomesta saanut lapsi tai nuori on oikeutettu saamaan hoivan, huolenpidon ja kasvatuksen perheryhmäkodissa, tuetussa perhesijoituksessa tai muulla tarkoituksenmukaisella tavalla. (L30.12.2010/1386.) Kesään 2020 asti 18-21 -vuotiaat nuoret, jotka ovat saapuneet alaikäisenä Suomeen ilman huoltajaa, ovat olleet oikeutettuja jälkihuollon tukeen. 1.1.2020 lastensuojelun jälkihuollon yläikäraja nousi 25 vuoteen, ja tasavertaisuuden vuoksi myös lakiin kotoutumisen edistämisestä tehtiin muutoksia. (TEM 2020 a.)

Lakiin kotoutumisen edistämisestä tehtiin muutos, joka vahvistettiin 15.7.2020. Jatkossa yksin Suomeen alaikäisenä saapuneet maahanmuuttajanuoret ovat oikeutettuja jälkihuollon tukeen, kunnes täyttävät 25 vuotta. Jälkihuollon palveluiden järjestämisestä vastaa kunnat, ja valtio korvaa kustannukset. Lakimuutoksen myötä kustannukset korvataan valtiolta kunnille, kunnes nuori täyttää 25 vuotta. Korvauksen edellytyksenä on kunnan sopimus elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa. Korvausta voi saada enintään kymmeneltä vuodelta yhden nuoren tuen järjestämisestä. (TEM 2020 a.)

Samalla lakiin tehtiin muutoksia, jotka selkeyttävät nykyisen lain kirjauksia. Aiemmin kotoutumislain mukaisen jälkihuollon toimenpiteet ovat olleet laissa rinnastettavissa lastensuojelun palveluihin. Tämä korvattiin ilmauksella sosiaalihuollon palveluista ja muista tukipalveluista. Muutoksen tavoitteena on selventää, että kotoutumislain mukainen tuki ei ole lastensuojelun palvelua. (TEM 2020 a.)

Viime vuosina maahan saapuneiden nuorten määrän sekä sisäministeriön maahanmuuttoa koskevien oletusten perusteella voidaan arvioida, että kotoutumislain mukaisen jälkihuollon piiriin tulisi vuosittain n. 180 nuorta. Kotoutumislain mukaisen jälkihuollon piirissä olevien nuorten määrä on kuitenkin suurempi. Vuosina 2015-2017 alaikäisenä ja ilman huoltajaa Suomeen tulleista oleskeluluvan saaneista nuorista suurin osa on ollut vuonna 2019 alle 21-vuotiaita. Jälkihuollon palvelun piirissä arvioidaan tällä hetkellä olevan vähän alle 2000 nuorta. Lakimuutos siis koskee myös vuonna 2015 saapunutta suurempaa ryhmää ilman huoltajaa maahan saapuneista. (Eduskunta 2020.)

3.5 Jälkihuolto

Kunnat voivat saada korvauksen ilman huoltajaa maassa oleskelevan kansainvälistä suojelua saavan lapsen tai nuoren jälkihuoltoon rinnastettaviin tukipalveluihin, kun nuori muuttaa täysi-ikäistyttyään tukiasumiseen tai itsenäiseen asumiseen. Korvattavia tukitoimenpiteitä voi olla esimerkiksi tukiperhe- tai tukihenkilötoiminta, toimeentulotuki, harrastuskulut ja opintojen tuki. Lisäksi terveydenhuollossa, päivähoidossa tai nuorisotyössä annettava erityinen tuki voidaan korvata. (Lepola 2019, 9.) Tuulia Berschewsky (2016) on selvittänyt opinnäytetyössään ”No meidän perustehtävä on tukea nuoren kotoutumista ja itsenäistymistä” miten kotoutumislain mukaista jälkihuoltoa toteutetaan Suomessa.

Outi Lepolan (2019, 11–19.) kunnille teettämän kyselyn mukaan kotoutumislain mukaisen jälkihuollon organisaatorakenteet vaihtelevat eri kunnissa. Lisäksi jälkihuollon tarjoamassa palvelun laajuudessa ja intensiteetissä on eroja kuntien välillä. Raportissa esitetty yhdistelmä eri kuntien tukitoimista kertoo kokonaiskuvan tehtävien laajuudesta ja nuorten kohtaamista haasteista. Tukitoimissa on kuntakohtaisia eroja.

Nuori saa jälkihuollosta tukea, ohjausta, apua ja neuvontaa elämän eri osa-alueilla. Tukea annetaan itsenäiseen asumiseen siirtymisessä ja sen ylläpitämisessä, kuten vuokranmaksussa ja kodinhoidollisissa asioissa. Nuorta ohjataan koulutuksen ja työelämän saralla monipuolisesti, esimerkiksi opiskelupaikan haussa, suomen kielen opiskelussa ja työpaikan saamisessa. Jälkihuolto tukee harrastuksissa ja vapaa-

ajan toiminnassa, tutustuttaa kaupungin tarjoamiin vapaa-ajan palveluihin ja erilaisiin harrastustoimiin sekä tukee niissä taloudellisesti. Nuori harjoittelee yhdessä jälkihuollon työntekijän kanssa itsenäistymisvaiheessa tärkeiden asioiden hoitamista. Työntekijä informoi etuuksista ja palveluista, ja opastaa nuorta niiden hakemisessa sekä opettaa esimerkiksi taloudenhallintaa ja budjetointia. Nuori saa tukea psyykkisen ja fyysisen terveydentilan hoitamisessa ja ylläpitämisessä. Hänelle tarjotaan psykososiaalista tukea, esimerkiksi kuuntelemalla ja keskustelemalla, annetaan tukea kriisitilanteissa sekä ohjataan tarvittaessa moniammatillisen avun piiriin. Tukea annetaan hyvän arjen ja elämänhallinnan saavuttamiseen ja kotoutumiseen, esimerkiksi ohjaamalla itsestä huolehtimisesta ja sosiaalisten verkostojen luomisesta sekä opetetaan suomalaista kulttuuria. Nuorta autetaan myös lupa-asioissa ja perheeseen yhteydenpidossa, kuten oleskeluluvan saamisessa ja perheenyhdistämisprosessissa. (Lepola 2019, 19–20.)

Lepolan (2019) tekemän selvityksen perusteella nuorilla on ollut kokemuksia jälkihuollon toimimattomuudesta. Nuoret ovat joutuneet tilanteisiin, jossa kunnan sosiaalityöntekijä on odottanut paikkakunnalle muuttaneiden nuorten ottavan itse yhteyttä, jota nuoret eivät olleet tehneet puutteellisen suomen kielen taidon vuoksi. Eräissä kunnassa ei ollut kuuteen kuukauteen jälkihuollosta vastaavaa sosiaalityöntekijää. Samassa kunnassa nuori oli ollut pahoillaan siitä, että ei ollut saanut tukea harrastuksen jatkamiseen. Nuorten kokemusten mukaan informointi ja ohjaus on ollut puutteellista. Nuoret eivät ole saaneet tasavertaisesti tietoa harrastusten tukemisesta ja perheenyhdistämisestä. Nuorista osa on tyytyväisiä saamaansa tukeen, ja he ovat saaneet aina apua tarpeen mukaan.

Lepolan (2019) tutkimuksessa jälkihuollon tukeen tyytyväiset ja tyytymättömät nuoret - lähes kaikki haastatellut - kertovat oleskeluluvan vaikuttavan eniten heidän elämäänsä. Nuorista enemmistö on saanut lyhytaikaisia oleskelulupia ja joutunut hakemaan jatkolupaa. Nuorten jaksamiseen ja motivaatioon vaikuttaa työläs oleskeluluvan hakuprosessi sekä epävarma tulevaisuus. Kotoutumisella ei nähdä olevan merkitystä, jos tulevaisuus uudessa maassa on epävarmaa. Nuorten lisäksi heidän kanssaan työskentelevien tahojen työntekijät kokevat ristiriitaisuutta siinä, että

opiskelun ja kotoutumisen tärkeyttä korostetaan, mutta samalla epävarma tulevaisuus vie nuorilta voimia.

Nuoret ovat saaneet jälkihuollosta tukea jatkolupien hakemiseen. Jatkolupien hakemisessa tarvitaan usein apua myös tilanteessa, jossa nuori osaa jo hoitaa muita asioitaan omatoimisesti. Lisäksi nuoret tarvitsevat Kela-asioinnissa pitkään apua niin nuorten itsensä, kuin jälkihuollon työntekijöiden mukaan. Osa nuorista kaipaa tukea muiden tahojen kanssa asioinnissa, kuten TE-toimiston ja koulun, mutta osa nuorista toimii itsenäisesti. (Lepola 2019, 32-33.)

3.6 Psykososiaalinen tuki

Psykososiaalinen tuki on käytännössä nuoren ja sosiaalityöntekijän välistä tapaamista, joka sisältää nuoren neuvomista ja ohjaamista. Se on jälkihuollon yleisin tukimuoto. Nuorten itsenäisyyteen kasvaminen ja siihen ohjaaminen on pitkäjänteistä sekä suunnitelmallista työtä. Jälkihuollon ohjaus- ja kasvatustyön tavoitteena on auttaa nuorta tulemaan sinuiksi itsensä kanssa, löytämään vahvuuksiaan ja käyttämään niitä hyödykseen, oppimaan kokemuksistaan ja saamaan uskoa siihen, että oman elämän kulkuun voi vaikuttaa. (Laaksonen 2004, 27.)

Jälkihuollon piirissä olevalla nuorelle havainnollistetaan, että häntä tuetaan ja hänellä on oikeus ja mahdollisuus saada neuvoja ja ohjeita sekä taloudellista tukea. Keskeisintä onnistumisen kannalta on, että nuorella on ainakin yksi hyvä aikuis-suhde tai viranomais-suhde. Tämän suhteen yhtenä tehtävänä on ylläpitää toivoa. Ohjaajaa tarvitaan paitsi henkiseksi tueksi, myös joskus konkreettisesti selventämään, mitä virkailija oikeastaan tarkoitti sekä käymään jälkeinpäin nuoren kanssa asiaa läpi, tarvittaessa vaikka useamman kerran. (Laaksonen 2004, 28.)

Suurimpina huolina nuorilla ovat oleskeluvan jatkuvuus ja perheenyhdistäminen. Pidemmät oleskeluluvat ja mahdollisuus perheen yhdistämiseen tukisivat nuorten kotoutumista, motivaatiota ja tulevaisuudenuskoa. Nämä asiat eivät kuitenkaan ole jälkihuollon toimijoiden vallassa. (Lepola 2019, 36.)

Jälkihuollon työntekijöiden tulee tuntea oleskelulupa- ja perheenyhdistämisasiat, jotta voivat antaa nuorille asiantuntevaa apua. Työntekijöillä tulee olla myös taitoa

ja valmiutta keskustella nuorten kanssa heidän huolistaan ja murheistaan, jotka koskevat esimerkiksi heidän perheitään. Psykososiaalinen tuki on erityisen tärkeää nuorelle, jolla on ikävä perhettään ja läheisiään, ja pelkoja heidän tilanteestaan lähimmäisissä. (Lepola 2019, 124.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää miten 21 vuotta täyttäneet kotoutumislain mukaisen jälkihuollon asiakkaat kokevat tuoreen lakimuutoksen, joka koskee jälkihuoltoiaan nousua.

Tavoitteena oli selvittää miten jälkihuoltoiaan nousu 21 vuodesta 25 vuoteen koetaan asiakkaiden näkökulmasta. Tavoitteena oli saada nuorten ääni kuuluviin. Lisäksi tavoitteena oli raportti, josta on hyötyä asiakaslähtöisen kotoutumislain mukaisen jälkihuollon toteutuksessa.

Tämän opinnäytetyön päätutkimuskysymys on:

Miten jälkihuollon piiriin palaavat yli 21-vuotiaat asiakkaat kokevat jälkihuoltoiaan muutoksen?

Tutkimukseen osallistuva organisaatio oli Tampereen kaupungin kotouttamislain mukainen jälkihuolto. Tutkimuksen kohteena oli Satakielen Jälkihuollon palvelun piiriin palaavat 21 vuotta täyttäneet asiakkaat, joilla asiakkuus on päättynyt täytettyään 21 vuotta. Myös jälkihuollon henkilökunta osallistui tutkimukseen.

4.1 Tutkimusote

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Kiviniemi (Kiviniemi 2015, 74–77) luonnehtii kvalitatiivista tutkimusta prosessiksi, jossa aineistoon liittyvät näkökulmat ja tulkinnat voivat muodostua vähitellen tutkimusprosessin edetessä. Tutkimuksen vaiheet eivät ole välttämättä etukäteen jaettavissa selkeisiin eri vaiheisiin, ratkaisut voivatkin rakentua vähitellen prosessin edetessä. Tutkijan tulee olla tietoinen tutkimuksen etenemisestä, esimerkiksi tutkimustehtävän jalostumisesta. Prosessissa on tärkeää löytää ideat, jotka määrittelevät ratkaisujen tekemistä. Kvalitatiivinen aineisto sinällään ei kuvaa todellisuutta, vaan lopullinen työ muotoutuu tulkinnallisten linssien tai tarkasteluperspektiivin esittämänä. Tutkittava kenttä rajautuu tutkijan oman tulkinnan kautta.

Työssä sovellettiin laadullista tutkimustapaa hahmottamalla tutkimustehtävää työn edetessä. Haastattelut ja kysely jäsensivät ja rajasivat tutkimusaihetta prosessin edetessä. Tavoitteen mukaisesti laadullinen tutkimusote tuo nuoren äänen kuuluviin.

4.2 Aineiston kerääminen

Laadullisen tutkimuksen yleisimmät aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustua tieto. Niitä voidaan käyttää joko vaihtoehtoisesti, rinnan tai eri tavoin yhdisteltynä tutkittavan ongelman ja tutkimusresurssien mukaan. (Tuomi & Sarajärvi, 2011, 71) Haastattelussa tärkeintä on saada mahdollisimman paljon tietoa halutusta asiasta. Tämän lisäksi haastattelu mahdollistaa keskustelun tiedonantajan kanssa, sekä mahdollisuuden toistaa ja selvittää kysymyksiä. Haastattelun etuihin kuuluu se, että haastatteliija voi samalla toimia havainnoitsijana sekä haastateltavat voidaan valita henkilöt, joilla on kokemusta tutkittavasta ilmiöstä tai tietoa aiheesta. (Tuomi & Sarajärvi, 2011, 74)

Teemahaastattelulla eli puolistrukturoidulla haastattelulla pystytään tutkimaan erilaisia ilmiöitä ja hankkimaan vastauksia erilaisiin ongelmiin. Teemahaastattelussa edetään tiettyjen keskeisten etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tärkeitävien kysymysten varassa. Teemahaastattelussa ei voi kysellä ihan mitä tahansa, vaan pyritään löytämään vastauksia, jotka ovat merkityksellisiä tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun tai tutkimustehtävän mukaan. (Tuomi & Sarajärvi, 2011, 75.) Tutkimuksen aineistot kerättiin teemahaastattelumenetelmällä sekä kyselylomakkeella.

Teemoiksi teemahaastatteluun valittiin jälkihuollossa korostuvat teemat; kotoutuminen ja itsenäistyminen. Teemat keskittyvät jälkihuoltoian nousun ympärille. Teemahaastattelun avoimilla kysymyksillä koettiin saavan parhaiten tutkittavien nuorten äänet kuuluviin sekä konkreettista tietoa heidän kokemuksistaan.

Jälkihuollon asiakkaita haastateltiin valmiiksi laaditun kyselylomakkeen avulla (liite 1). Osassa haastatteluista hyödynnettiin asiakkaiden äidinkielen tulkkia. Jälkihuollon henkilökunnalle lähetettiin kysely e-lomakkeella jälkihuollon yhteyshen-

kilön välittämänä (liite2). Kysymykset asiakkaiden haastattelussa kuin henkilökunnalle kohdistetussa kyselyssä olivat avoimia kysymyksiä. Haastatteluun ja kyselyyn vastaaminen toteutettiin anonyymisti. Asiakkaille jaettiin tiedote haastatteluista viikko ennen haastatteluja jälkihuollon työntekijöiden välittämänä (liite 3). Asiakkaat saivat palkkioksi osallistumisesta kaksi elokuvalippua, joihin rahoitus saatiin tilaajalta.

4.3 Aineiston analyysi

Tutkimuksen aineiston analyysi oli aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Tuomen ja Sarajärven (2011, 108) mukaan tutkimuksen aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja analyysin tarkoitus on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysillä pyritään järjestämään aineisto tiiviiksi ja selkeäksi raportiksi. Aineiston laadullinen käsittely perustuu loogiseen päättelyyn ja tulkintaan, jossa aineisto aluksi hajotetaan osiin, käsitteellistetään ja kootaan uudestaan uudella tavalla loogiseksi kokonaisuudeksi.

Aineistolähtöisen laadullisen eli induktiivisen aineiston analyysiä voidaan kuvata kolmivaiheiseksi prosessiksi.

1. Aineiston *reduointi* eli pelkistäminen
2. Aineiston *klusterointi* eli ryhmittely
3. Aineiston *abstrahointi* eli teoreettisen käsitteiden luominen.

Aineiston reduointi voi olla auki kirjoitettu haastatteluaineisto, joka pelkistetään siten että pois jätetään tutkimukselle epäoleellinen tieto. *Reduointi* voi olla joko informaation tiivistämistä tai pilkkomista osiin. Aineisto *klusteroidaan* siten että aineistosta käydään läpi alkuperäisilmaukset sekä aineistosta etsitään samankaltaisuuksia tai eroavuuksia koskevia käsitteitä. Nämä ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi sekä ne nimetään käsitteellä, joka kuvaa luokan sisältöä. Luokitteluyksikkönä voidaan käyttää tutkittavan ilmiön käsitystä, piirrettä tai ominaisuutta. Aineiston *abstrahoinnissa* erotetaan oleellinen tieto tutkimuksen kannalta ja valikoidulla tiedon perusteella voidaan muodostaa teoreettisia käsitteitä. Abstrahointia jatketaan

yhdistelemällä luokituksia, niin kauan kuin aineiston sisältö sen mahdollistaa. Eli muodostetaan yleiskäsitteiden avulla kuvaus tutkimuskohteesta, jolloin aineistosta muodostuu malli, käsitteet tai teemat, jotka kuvaavat aineistoa. (Tuomi & Sarajärvi, 112.)

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa yhdistellään käsitteitä ja näin saadaan vastaus tutkimusongelmaan. Tuloksissa kuvataan myös luokittelupohjalta muodostetut kategoriat tai käsitteet ja niiden sisällöt. Tällöin pyritään ymmärtämään tutkittavien heidän omasta näkökulmastaan kaikissa analyysin vaiheissa. (Tuomi & Sarajärvi, 113.)

4.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimusmenetelmien luotettavuutta käsitellään validiteetin ja reliabiliteetin käsitteillä (Tuomi & Sarajärvi, 136.) ja tutkimuksen eettisyyttä arvioidaan eettisten periaatteiden mukaisesti (Kohonen, Kuula-Luumi & Spoof 2019, 7).

Validiteetti. Validiteetti tarkoittaa sitä, että tutkimuksessa on tutkittu sitä mitä on luvattu tutkia (Tuomi & Sarajärvi, 136). Validiteettiin liittyy keskeisesti kysymys siitä, millaisena sosiaalinen todellisuus nähdään ja millainen käsitys kielestä tutkijoilla on. Laadullisen tutkimuksen pätevyys voidaan ymmärtää pikemminkin uskottavuudeksi ja vakuuttavuudeksi: kuinka hyvin tutkijan konstruktiot vastaavat tutkittavien tuottamia ja kuinka hyvin hän tuottaa nämä konstruktiot ymmärrettäväksi muille. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, a.).

Validiteetti huomioitiin koko tutkimusprosessin ajan. Henkilökunnan kyselyn ja asiakkaiden haastattelun kysymykset laadittiin tarkasti, tavoitteena vastaus tutkimuskysymykseen. Kysymykset olivat onnistuneet, pääsääntöisesti kyselyyn vastanneet ja haastateltavat vastasivat siihen mitä kysyttiin. Tutkimuksen tulokset ovat verrattavissa todelliseen tietoon ilmiöstä.

Reliabiliteetti. Reliabiliteetti tarkoittaa tutkimustulosten toistettavuutta (Tuomi & Sarajärvi, 136). Tutkimusta tehdessä on hyvä huomioida se, että tutkimukseen osallistuvat eivät välttämättä puhu kaikissa tilanteissa yhdenmukaisesti, eli kielenkäyttö

ja puhettavat ovat tilannesidonnaisia. Luotettavuutta pohdittaessa on mietittävä, miten tutkimuksen toteutus ja tutkimusaihe ovat voineet vaikuttaa, kuinka tutkimukseen osallistuneet ovat vastanneet. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, b.).

Reliabiliteetin kasvuun pyrittiin teettämällä kysely työntekijöille sekä haastattelu tutkimuksen kohteena oleville asiakkaille. Kyselystä ja haastattelusta saatiin verrattavia tietoja, joten mittaus oli reliaabeli. Tutkimuksen tulokset ovat toistettavissa muissa tutkimuksissa.

Eettisyys. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen yleisien eettisten periaatteiden mukaisesti tutkijan tulee kunnioittaa tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta sekä kulttuuriperintöä ja luonnon monimuotoisuutta. Tutkimus tulee toteuttaa siten, että tutkittaville, yhteisöille tai muille tutkimuskohteille ei koidu merkittäviä riskejä, vahinkoja tai haittoja. (Kohonen, Kuula-Luumi & Spoof 2019, 7.)

Tutkimustilanteet voivat aiheuttaa tutkittavissa erilaisia reaktioita. Tutkimustilanteessa aiheutuva rasitus ja tunteiden kokeminen tulee olla verrattavissa arkipäivän tilanteisiin. Tutkimukseen osallistuminen on oltava täysin vapaaehtoista eikä tutkittavan tule kokea pakkoa osallistumisesta. Tutkittavalla on oikeus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta, hän saa myös milloin tahansa keskeyttää tutkimuksen tai peruuttaa osallistumisensa ilman kielteisiä seurauksia. Tutkittavalla on oikeus informaatioon tutkimuksen sisällöstä, henkilötietojen käsittelystä, käytännön toteutuksesta, tutkimuksen tavoitteista. Informaatio tulee antaa tutkittavalle ymmärrettävällä kielellä. (Kohonen, Kuula-Luumi & Spoof 2019, 8.)

Viikko ennen haastattelua sekä haastattelun alussa tutkittavia informoitiin opinnäytetyöstä ja sen tavoitteista, heidän osallistumisensa vapaaehtoisuudesta, heidän oikeuksistaan sekä henkilötietojen käsittelystä. Informointi toteutettiin tarvittaessa tulkin avulla. (liite 3, liite 1.) Tutkittavien asiakkaiden osalta opinnäytetyöprosessin aikana henkilötiedoista käsiteltiin asiakkaiden ikää. Haastattelujen äänitteitä säilytettiin prosessin aikana anonymiteettisesti. Aineisto analysoitiin ilman tunnistetietoja, haastatteluiden litteroinneissa tutkittavat henkilöt olivat anonymioitain. Haas-

tatteluiden äänitteet tuhottiin, kun litterointi oli tehty. Kyselyyn vastanneita työntekijöitä informoitiin osallistumisen vapaaehtoisuudesta ja nimettömyydestä, heidän henkilötietojaan ei käsitelty.

Yksittäiset henkilöt voidaan tunnistaa jälkihuollon asiakkuuden kautta, työntekijät työsuhteen kautta. Yksittäisten henkilöiden tunnistamisen välttämisenä haastattelussa ei kysytä asioita, jotka lisäävät heidän tunnistettavuuttansa, esimerkiksi harrastuksia.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuksessa oli tarkoituksena selvittää kuinka Perheryhmäkoti Satakielen jälkihuollon 21 vuotta täyttäneet asiakkaat kokevat muutoksen laissa kotoutumisen edistämisestä, joka koskee jälkihuoltoian nousua 21 vuodesta 25 vuoteen. Tutkimuksen kohteena olivat jälkihuollon piiriin palaavat 21 vuotta täyttäneet nuoret.

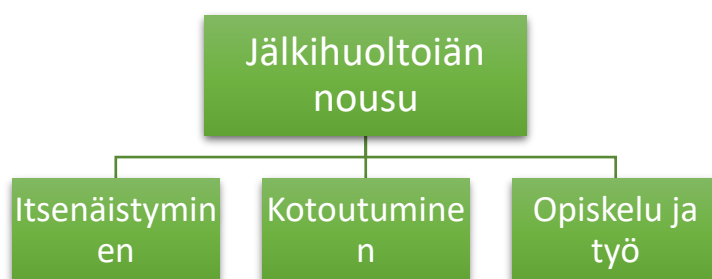
Asiakkaiden kokemuksia selvitettiin haastattelemalla tutkimuksen kohteena olevia asiakkaita. Tutkimuksessa tuotiin verkostoja näkyväksi, myös jälkihuollon henkilökunnalle tehtiin kysely.

5.1 Henkilökunnan kysely

Henkilökunnan kysely toteutettiin sähköisesti e-lomakkeella, jossa oli kahdeksan avointa kysymystä (liite 2). Kysely tehtiin nimettömänä, henkilötietoja ei käsitelty. Vastausaikaa henkilökunnan kyselyyn annettiin yksi viikko. Vastausaika sovittiin yhdessä tilaajan yhteyshenkilön kanssa. Kyselyyn vastasi yhdeksästä työntekijästä viisi työntekijää.

5.1.1 Jälkihuoltoian nousu

Ensimmäisenä henkilökunnalta kysyttiin mitä, he ajattelevat jälkihuoltoian noususta. Viidestä vastaajasta kaikki viisi vastasi ensimmäiseen kysymykseen. Vastauksista muodostettiin kolme eri teemaa. (kuvio 1).

Kuvio 1. Työntekijöiden ajatukset jälkihuoltoian noususta.

Itsenäistyminen. Itsenäistyminen -teeman alle saatiin eniten ilmauksia. Työntekijät perustelivat jälkihuoltoian nousun tärkeyttä sillä, että nuoret tarvitsevat tukea ja apua itsenäisen elämän taidoissa.

”Monilla nuorilla taidot eivät riitä vielä yksin pärjäämiseen 21-vuotiaana.”

”Korkeampi ikärajan ansiosta jälkihuollon aikana on mahdollista tukea nuorta pidempään aikuistumisessa.

Kotoutuminen. Kotoutuminen -teeman saatiin toiseksi eniten ilmaisia. Työntekijät ilmaisivat vastauksissaan kotoutumisen olevan kesken.

”Kotoutuminen on pitkä prosessi ja meidän nuoret ovat yksin maassa, vaikka he ovatkin aikuisia.”

”Kaikki on vierasta; kulttuuri, ruoka, ihmiset, kieli, säännöt ja lait.”

Opiskelu ja työelämä. Opiskelu ja työelämä -teeman alle saatiin kolmanneksi eniten ilmauksia. Työntekijät kertoivat asiakkaiden tarvitsevan tukea opiskelussa sekä työelämässä ja siihen siirtymisessä.

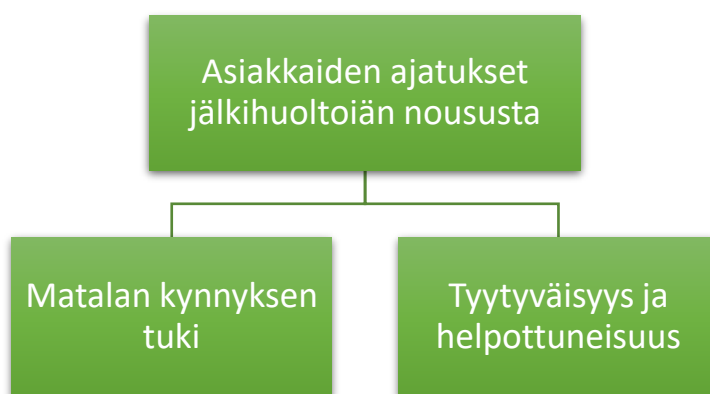
”Nuorten opiskelu on usein kesken 21-vuotiaana ja työllistymisen kannalta ammattiin valmistuminen on olennaista.”

”Yhä useampi nuori ehtii suorittamaan ammatillisen koulutuksen loppuun ja siirtyä työelämään. Tässä siirtymässä nuorella on mahdollisuus jälkihuollon tukeen ja neuvontaan...”

Jälkihuoltoian nousu nähtiin tärkeänä ja tarpeellisena. Vastauksista keskeisinä teemoina nousivat itsenäistyminen, kotoutuminen sekä opiskelu ja työelämä, jotka perustelevat jälkihuoltoian nousun tärkeyttä ja tarpeellisuutta. Nuoret ovat itsenäistymisvaiheessa, he harjoittelevat jälkihuollon työntekijän kanssa tärkeiden asioiden hoitamista (ks. luku 3.5). Kotoutuminen on yksilökohtaista (ks. luku 3.2) ja vastausten perusteella nuorten kotoutuminen on kesken. Jälkihuolto tukee kotoutumisessa, kuten suomalaisen kulttuurin ja toimintatapojen opettelussa. Nuoret tarvitsevat tukea opiskelussa ja työelämässä ja niiden siirtymävaiheessa. (ks. luku 3.5.)

5.1.2 Jälkihuoltoiän nousu asiakkaiden pohtimana

Toisena työntekijöiltä kysyttiin mitä he pohtivat asiakkaiden ajattelevan jälkihuoltoiän noususta. Viidestä vastaajasta viisi vastasi kysymykseen. Vastauksien perusteella muodostettiin kuviossa kaksi esitettyä teemaa.

Kuvio 2. Asiakkaiden ajatukset jälkihuoltoiän noususta työntekijöiden pohtimana.

Matalan kynnyksen tuki. Matalan kynnyksen tuki -teemaan saatiin eniten ilmaisuja. Työntekijät pohtivat asiakkaiden ajattelevan, että apu on lähellä jälkihuollossa. Teeman alaotsikkoina ovat nopea apu ja tuttu taho/tutut työntekijät.

”Joidenkin nuorten tarve on todella suurta, toiset tarvitsevat vain tiedon, että me olemme olemassa.”

”...vaikka tuelle ei olisi tiiviintuen tarvetta, niin on mukava tietää että apua saa kun sitä tarvitsee.”

Tuttu taho/tutut työntekijät. Työntekijät pohtivat asiakkaiden arvostavan tuttua tahoja ja tuttuja työntekijöitä.

”Uskon monen olevan helpottunut jälkihuoltoiän noususta, mukava saada jatkaa saman työntekijän kanssa.”

”Tärkeää kuitenkin on tieto siitä, että on olemassa tuttu taho, jonka puoleen kääntyä, kun elämässä tulee vastaan uusia asioita tai ongelmia.”

Nopea apu. Työntekijät pohtivat asiakkaiden ajattelevan saavansa nopeasti apua jälkihuollosta.

”He saavat tarvitsemaansa apua nopeammin, kuin ilman jälkihuoltoa.”

Tyytyväisyys ja helpottuneisuus. Toiseksi eniten ilmaisuja saatiin teemaan tyytyväisyys ja helpottuneisuus. Työntekijät pohtivat vastauksissaan asiakkaiden olevan helpottuneita ja tyytyväisiä lakimuutoksesta

”Uskon monen olevan helpottunut jälkihuoltoiaan noususta...”

Keskeisimmät teemat vastauksissa olivat matalan kynnyksen tuki sekä tyytyväisyys ja helpottuneisuus. Työntekijät pohtivat nuorten pitävän jälkihuoltoa tuttuna tahnana, josta saa nopeasti tukea. Jälkihuollosta nuoret saavat aina apua tarpeen mukaan (ks. luku 3.5). Työntekijät pohtivat asiakkaiden olevan helpottuneita ja tyytyväisiä siihen, että jälkihuollon tuki jatkuu 25-vuoteen asti lakimuutoksen myötä (ks. luku 3.4).

5.1.3 Asiakkaiden mahdollisuudet toimia arjen haasteissa, jos lakimuutosta ei olisi tullut

Kolmantena työntekijöiltä kysyttiin mitkä olisivat asiakkaiden mahdollisuudet toimia arjen haasteissa, jos lakimuutosta ei olisi tullut. Viidestä vastaajasta viisi vastasi kysymykseen. Vastauksien perusteella muodostettiin kuviossa kolme esitetyt teemat.

Kuvio 3. Työntekijöiden pohdinnat asiakkaiden mahdollisuuksista toimia arjen haasteissa, jos lakimuutosta ei olisi tullut.

Eroavaisuudet mahdollisuuksissa. Eroavaisuudet mahdollisuuksissa -teemaan saatiin eniten ilmaisuja. Työntekijät pohtivat asiakkaiden mahdollisuuksissa toimia arjen haasteissa olleiden eroavaisuuksia, jos lakimuutosta ei olisi tullut.

”Nyt kun asiakkaita on palannut on huomattavissa, että osa on pärjännyt... Osa ei ole pärjännyt...”

”Toiset olisivat pärjännyt, varmasti mutta varsinkin moniongelmaiset nuoret ei olisivat löytäneet riittävästi tuki.”

Peruspalveluiden apu. Toiseksi eniten ilmaisuja saatiin peruspalveluiden apu- teemaan. Työntekijät pohtivat asiakkaiden saaneen apua arjen haasteisiin peruspalveluista, kuten aikuissosiaalityöstä, jos lakimuutosta ei olisi tullut.

”Osa olisi siirtynyt peruspalveluihin...”

Peruspalveluiden riittämättömyys. Peruspalveluiden riittämättömyys -teeman alle saatiin kolmanneksi eniten ilmaisuja. Työntekijät pohtivat peruspalveluiden avun olevan riittämätöntä, jos lakimuutosta ei olisi tullut.

”Osa ei ole pärjännyt, vaikka heidät on siirretty peruspalveluun, koska eivät ole osanneet järjestelmässä toimia ja palveluita hakea.”

”Osa olisi siirtynyt peruspalveluihin, joissa kuitenkin resurssisyistä ei ole mahdollisuutta yhtä joustavalle palvelulle kuin meillä jälkihuollon palveluissa.”

”Kaupungin aikuissosiaalipalvelulla ei riittää resursseja”

Syrjäytyminen. Syrjäytymisen- teeman saatiin neljänneksi eniten ilmaisuja. Työntekijät pohtivat syrjäytymisen lisääntyvän, mikäli lakimuutosta ei olisi tullut. Vastauksista nousi esille 2015 yksin maahan alaikäisenä tulleet.

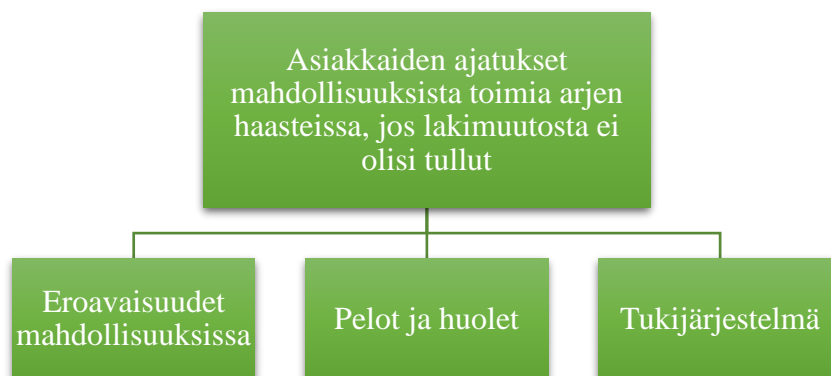
”Syrjäytymistä; koulun keskeytyksiä, raha-asioiden hankaloitumista, asuntojen menettämisiä, mielenterveysongelmia.”

”Arvioisin, että ilman muutosta syrjäytyneiden määrä olisi kasvanut nyt kun 2015 tulleet olisivat tuesta lähteneet.”

Keskeisimmät teemat vastauksissa olivat eroavaisuudet mahdollisuuksissa, peruspalveluiden apu, peruspalveluiden riittämättömyys (ks. luku 3.1) sekä syrjäytyminen. Jälkihuollon työntekijät pohtivat asiakkaiden mahdollisuuksia toimia arjen haasteissa kaksijakoisesti. Työntekijät pohtivat asiakkailla olevan eroja toimia arjen haasteissa, mutta osan asiakkaista saaneen apua peruspalveluista. (ks. luku 3.5.1). Samanaikaisesti työntekijät pohtivat peruspalveluiden avun olevan riittämätöntä, johtuen resurssisyistä. Työntekijät pohtivat, että peruspalveluiden apu ei ole tarpeeksi joustavaa, mitä se on jälkihuollossa (ks. luku 3.1). Työntekijät pohtivat myös syrjäytymisen lisääntyneen, mikäli lakimuutosta ei olisi tullut. Syrjäytyneiden määrä olisi työntekijöiden mielestä kasvanut erityisesti vuonna 2015 yksin maahan saapuneiden alaikäisten kohdalla. (ks. luku 2.2).

5.1.4 Asiakkaiden ajatukset mahdollisuuksistaan toimia arjen haasteissa, jos lakimuutosta ei olisi tullut

Neljäntenä työntekijöitä kysyttiin mitä he pohtivat asiakkaiden ajattelevan mahdollisuuksistaan toimia arjessa, jos lakimuutosta ei olisi tullut. Viidestä vastaajasta viisi vastasi kysymykseen. Vastauksista muodostettiin kolme eri teemaa. (kuvio 4).

Kuvio 4. Työntekijöiden pohdinnat siitä, mitä asiakkaat ajattelevat mahdollisuuksistaan toimia arjen haasteissa, jos lakimuutosta ei olisi tullut.

Eroavaisuudet mahdollisuuksissa. Eroavaisuudet mahdollisuuksissa -teemaan saatiin eniten ilmaisuja. Työntekijät pohtivat asiakkaiden ajattelevan eri lailla mahdollisuuksistaan toimia arjessa ilman jälkihuollon tukea.

”Osalla on ajatus, etteivät pärjää.”

Pelot ja huoli. Pelot ja huoli- teema saatiin toiseksi eniten ilmaisuja. Työntekijät pohtivat asiakkailla olleen pelkoja ja huolta arjessa toimimisessaan, jos lakimuutosta ei olisi tullut.

”Asiakkuuden päättyessä monella on ollut huolta, miten pärjäävät.”

”...osaa varmasti pelotti.”

Tukijärjestelmä. Tukijärjestelmä- teeman alle saatiin kolmanneksi eniten ilmaisuja Työntekijät pohtivat asiakkaiden mahdollisuuksia sekä kykyä toimia ilman apua tukijärjestelmä asioissa.

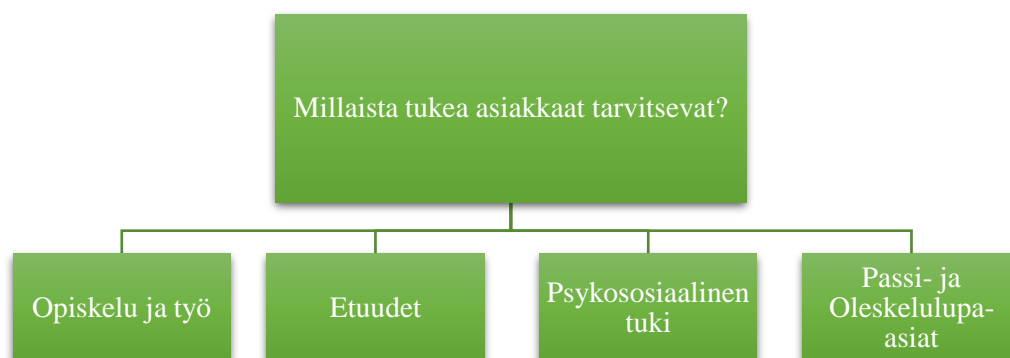
”Muutama nuorta jopa sanoi minulle, etteivät pärjää ilman apua esim KELA ja TE-palveluiden asioissa.”

”Tukijärjestelmä on mutkikas..”

Keskeisinä teemoina olivat eroavaisuudet mahdollisuuksissa, pelot ja huoli sekä tukijärjestelmä. Työntekijät pohtivat asiakkaiden ajattelevan eri tavalla omista mahdollisuuksistaan toimia arjen haasteissa sekä asiakkailla olevan pelkoja ja huolta, heidän omasta toimimisestaan arjessa, jos lakimuutosta ei olisi tullut. (ks. luku 3.5.1.) Työntekijät pohtivat asiakkaiden mahdollisuuksia sekä kykyä toimia ilman jälkihuollon apua tukijärjestelmä asioissa. (ks. luku 3.2.)

5.1.5 Asiakkaiden tuen tarve

Viidentenä työntekijöiltä kysyttiin millaista tukea jälkihuollon nuoret tarvitsevat. Viidestä vastaajasta viisi vastasi kysymykseen. Vastauksien perusteella muodostettiin kuviossa viisi esitettyä teema.

Kuvio 5. Jälkihuollon asiakkaiden tuen tarve.

Opiskelu ja työ. Opiskelu ja työ teemaan saatiin eniten ilmaisuja. Työntekijät pohtivat asiakkaiden tarvitsevan tukea opiskeluun ja työelämään liittyvissä asioissa.

”...koulupaikan hankkimisessa...”

”...yhteistyö jälkihuollon ja oppilaitosten sekä te-toimiston kanssa sopivan opintopolun löytymiseksi ja opintojen tukemiseksi.”

”...läksyissä...töiden etsimisessä...”

Etuudet. Etuudet- teema sai toiseksi eniten ilmaisuja. Työntekijät pohtivat asiakkaiden tarvitsevan tukea etuuksien hakemisessa.

”Etuusasioiden muuttuessa tuki.”

”Tukiasioissa...”

Psykososiaalinen tuki. Psykososiaalinen tuki -teeman alle saatiin kolmanneksi eniten ilmaisuja. Työntekijät pohtivat asiakkaiden tarvitsevan psykososiaalista tukea.

”Luottamussuhteen syntyessä lisääntyy psykososiaalinen tuki ja nuoret uskaltavat kertoa esim. trauma-asioista.”

”...keskusteluapu...”

Passi- ja oleskelulupa-asiat. Passi- ja oleskelulupa -teeman alle saatiin neljänneksi eniten ilmaisuja. Työntekijät pohtivat asiakkaiden tarvitsevan tukea passi- ja oleskelulupa-asioissa.

”...erilaisten hakemusten täyttöön, oleskelulupa, passi, tazkera ja henkilökortti asioihin ym.”

Keskeisinä teemoina vastauksissa oli opiskelu ja työ, etuudet, psykososiaalinen tuki sekä passi- ja oleskelulupa-asiat. Työntekijät pohtivat asiakkaiden tarvitsevan tukea erityisesti opiskeluun ja työhön sekä etuuksien hakemiseen liittyvissä asioissa. (ks. luku 3.1.) Työntekijöiden vastauksissa nousi esille myös asiakkaiden psykososiaalisen tuen tarve (ks. luku 3.5.2). Lisäksi esille nousi asiakkaiden tuen tarve passi- ja oleskelulupien hakuprosessissa. (ks. luku 3.5.1.)

5.1.6 Asiakkaiden ajattelema tuen tarve

Kuudentena työntekijöiltä kysyttiin millaista tukea he pohtivat asiakkaiden ajattelevan tarvitsevansa. Viidestä vastaajasta viisi vastasi kysymykseen. Vastauksista muodostettiin kolme eri teemaa. (kuvio 6).

Kuvio 6. Asiakkaiden ajatukset tuen tarpeesta työntekijöiden pohtimana.

Viranomaiset. Viranomaiset teema sai eniten ilmaisuja työntekijöiden vastauksissa. Työntekijät pohtivat asiakkaiden ajattelevan tarvitsevansa tukea viranomaisasioiden nissa. Teeman alaotsikkoina ovat KELA-asiat ja passi- ja oleskelulupa-asiat.

”Uskon asiakkaiden nimeävän kela-asiat, koska ne niitä käsitellään melkein joka tapaamisella.”

”Yleensä he ajattelevat tarvitsevansa eniten tukea kela-asioissa.”

Passi- ja oleskelulupa-asiat. Työntekijät pohtivat asiakkaiden tarvitsevan apua ja ohjausta passi- ja oleskelulupien hakuprosessissa.

”...Migri ja passiasiat...”

”Apua lupien haussa...”

Itsenäistyminen. Itsenäistyminen teeman alle saatiin toiseksi eniten ilmaisuja. Teeman alaotsikkoina ovat asunnon löytäminen sekä laskujen maksaminen.

”... laskujen maksamisessa, asuntojen löytämisessä...”

” Apua asunnonhaussa.”

Opiskelu ja työ. Opiskelu ja työ- teema sai kolmanneksi eniten ilmaisuja.

”...kouluasiat...”

” TE-toimisto asioissa tukea.”

Keskeisinä teemoina olivat viranomaiset, itsenäistyminen sekä opiskelu ja työ. Työntekijöiden pohdinnoista asiakkaiden ajattelemasta tuesta eniten ilmauksia saatiin ryhmään viranomaiset. Työntekijät pohtivat asiakkaiden ajattelevan tarvitsevan tukea erityisesti KELA-asioinnissa sekä passi- ja oleskelulupa-asioissa. (ks. luku 3.5.1). Työntekijät pohtivat asiakkaiden ajattelevan tarvitsevan tukea itsenäistymiseen liittyvissä asioissa, kuten laskujen maksamisessa sekä asunnon etsimisessä. Opiskelu- ja työ -teemaan työntekijät pohtivat vastauksissaan asiakkaiden ajattelevan tarvitsevan jälkihuollon tukea opiskelussa ja työelämässä. (ks. luku 3.5.1)

5.1.7 Mikä jälkihuollossa toimii

Seitsemäntenä työntekijöiltä kysyttiin mikä jälkihuollossa mahdollisesti toimii asiakkaiden kannalta. Viidestä vastaajasta viisi vastasi kysymykseen. Vastauksien perusteella muodostettiin kuviossa seitsemän esitetyt teemat. (kuvio 7).

Kuvio 7. Jälkihuollossa toimivat asiat asiakkaiden kannalta.

Työntekijöiden tavoitettavuus. Työntekijöiden tavoitettavuus teeman alle saatiin eniten ilmaisuja. Työntekijät ilmaisivat työntekijöiden tavoitettavuuden toimivan jälkihuollossa. Teeman alaotsikkoina ovat tuttu työntekijä ja joustavuus.

”Työntekijät on helppo tavoittaa...”

”Hän vastaa nopeasti...”

”Asiakkaalla on mahdollisuus tuen tasosta riippumatta varata aika ohjajalle lyhyelläkin varoitusaajalla, yleensä viikon sisällä.”

Tuttu työntekijä. Työntekijät ilmaisivat tutun työntekijän olevan tärkeä asia jälkihuollossa asiakkaiden kannalta.

”Tuttu ja turvallinen aikuinen on saatavilla.”

Joustavuus. Työntekijät ilmaisivat joustavuuden toimivan asiakkaiden kannalta jälkihuollossa.

”Palvelu on erittäin asiakaslähtöistä, aikoja järjestetään joustuen huomioiden nuoren aikatauluja.”

”Tapaamisia on mahdollista järjestää toimistolla, asiakkaan luona, koululla tai muualla.”

Asiantuntijuus. Asiantuntijuus- teeman alle saatiin toiseksi eniten ilmaisuja.

”Jälkihuollossa on tietotaitoa liittyen oleskelulupa- ja passiasioihin sekä kansalaisuuden hakemiseen.”

”...on mahdollista tukea asiakasta kokonaisvaltaisesti...”

”...työntekijöiden asiantuntuvuus...”

Matalan kynnyksen tuki. Matalankynnyksen tuki- teemaan saatiin kolmanneksi eniten ilmaisuja.

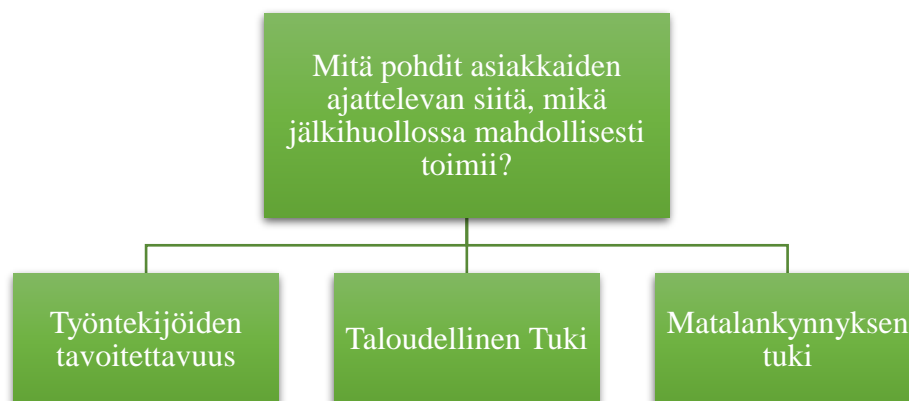
”Nuorella on aina paikka, mistä voi kysyä neuvoa.”

”Matala kynnyks, pitkä suhde samaan sossuun/ohjaajan kanssa.”

Keskeisinä teemoina olivat työntekijöiden tavoitettavuus, asiantuntijuus sekä matalan kynnyksen tuki. Työntekijöiden vastauksista voidaan edellä esitettyjen teemojen pohjalta todeta jälkihuollon olevan toimiva kokonaisuus asiakkaiden kannalta. Työntekijöiden tavoitettavuus sekä tutut työntekijät, jotka ovat joustavia, koettiin tärkeimmiksi asioiksi asiakkaiden kannalta. Asiantuntijuus nousi toiseksi teemaksi työntekijöiden vastauksissa. (ks. luku 3.5.2). Kolmanneksi teemaksi nousi matalankynnyksen tuki. Työntekijät ilmaisivat matalan kynnyksen tuen olevan asia, joka jälkihuollossa toimii.

5.1.8 Minkä asiakkaat ajattelevat jälkihuollossa toimivan

Kahdeksantena työntekijöiltä kysyttiin mitä he pohtivat asiakkaiden ajattelevan siitä, mikä jälkihuollossa mahdollisesti toimii. Viidestä vastaajasta viisi vastasi kysymykseen. Vastauksista muodostettiin kolme eri teemaa. (kuvio 8).

Kuvio 8. Työntekijöiden pohdinnat siitä, minkä asiakkaat ajattelevat jälkihuollossa toimivan.

Työntekijöiden tavoitettavuus. Työntekijöiden tavoitettavuus teema sai eniten ilmaisuja työntekijöiden vastauksissa.

”...ohjaajat ovat helposti lähestyttävä/saatava kiinni.”

”Ohjaajan tapaamiset. Se, että on paikka mihin ottaa tarvittaessa yhteyttä.”

Taloudellinen tuki. Taloudellinen tuki -teeman alle saatiin toiseksi eniten ilmaisia. Työntekijät pohtivat asiakkaiden ajattelevan taloudellisen tuen saamisen olevan asia, joka jälkihuollossa toimii.

”Taloudellinen tuki silloin kun sitä voidaan myöntää (harrastus, opiskelukulut jne).”

”Harrastustuki.”

Matalan kynnyksen tuki. Matalan kynnyksen tuki -teemaan saatiin kolmanneksi eniten ilmaisia. Työntekijät pohtivat asiakkaiden ajattelevan matalankynnyksen tuen olevan asia, joka jälkihuollossa toimii.

”... voi kysyä omalta työntekijältä neuvoa matalalla kynnyksellä asiaan kuin asiaan.”

”Se, että on paikka mihin ottaa tarvittaessa yhteyttä.”

Keskeisinä teemoina vastauksissa olivat työntekijän tavoitettavuus, matalan kynnyksen tuki sekä taloudellinen tuki. Työntekijät pohtivat asiakkaiden ajattelevan työntekijöiden tavoitettavuuden olevan asia, joka jälkihuollossa toimii. Jälkihuollosta saatavat taloudellinen tuki ja matalankynnyksen tuki tulivat ilmi työntekijöiden vastauksissa. (ks. luku 3.5.2).

5.2 Asiakkaiden haastattelu

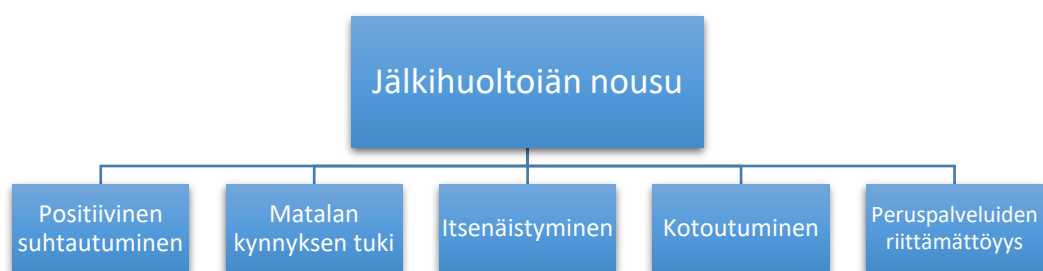
Asiakkaita haastateltiin puolistrukturoidun teemahaastattelun menetelmin neljällä avoimella kysymyksellä (liite 1). Haastattelu toteutettiin nimettömänä. Henkilötiedoista haastatteluissa kysyttiin asiakkaiden ikää. Tutkimuksessa haastateltiin neljää 21 vuotta täyttäneitä jälkihuollon asiakasta. Vastaajat olivat iältään 21-22-vuotiaita. Asiakkaista kaksi haastateltiin kasvotusten ja kaksi puhelimitse. Yhdessä haastattelussa mukana oli tulkki Tulka-puhelinsovelluksen kautta.

5.2.1 Asiakkaiden ikä

Ensimmäisenä asiakkailta kysyttiin minkä ikäisiä he ovat. Neljästä haastatellusta kaikki neljä vastasivat kysymykseen. Ilmauksia oli yhteensä neljä. Vastaajista kolme oli iältään 21-vuotiaita. Yksi vastaajista oli 22-vuotias.

5.2.2 Jälkihuoltoiän nousu

Toisena asiakkailta kysyttiin mitä he ajattelevat jälkihuoltoiän noususta. Neljästä haastateltavasta kaikki neljä vastasivat kysymykseen. Vastauksien perusteella muodostettiin kuviossa 9 esitetyt teemat.

Kuvio 9. Asiakkaiden ajatukset jälkihuoltoiän noususta.

Positiivinen suhtautuminen. Eniten ilmauksia saatiin teemaan positiivinen suhtautuminen. Jälkihuoltoiän nousu koettiin erittäin hyvänä asiana asiakkaiden mielestä.

”tää on tosi hyvä juttu.”

”se on tosi hyvä niinku juttu että se tuli kakskytviis.”

Matalan kynnyksen tuki. Vastauksista toiseksi eniten ilmauksia oli teemassa matalan kynnyksen tuki. Nuoret kokivat lakimuutoksen myötä avun olevan lähellä.

”tietää joku hänen vieressä että hän voi auttaa.”

”meillä on oikeasti tärkeä sille tuota kun on oikeesti joku siinä lähellä.”

Itsenäistyminen. Itsenäistyminen -teemaan saatiin myös toiseksi eniten ilmauksia. Nuorilla on avun tarve arkisissa asioissa, kuten KELA-asioissa.

“...sitten voi niinku just. kysyy kaikkiin noihin kela ja. näihin asioihin.”

”he (asiakkaat) tarvivat apua.”

“mistä oikeen niinku lähtisi oikeesti niinku alottamaan ja oikeesti hoitamaan niitä asioita ja tällein.”

Kotoutuminen. Kolmanneksi eniten ilmauksia oli kotoutuminen -teemassa. Suomen kielen taidon koettiin olevan puutteellista. Lisäksi heillä tulee elämässä vastaan haastavia asioita, joista heillä ei ole tietoa (ks. 3.2).

”...kun ei osaa kieltä ni. sen takii se on tosi hyvä.”

”välillä saatto tulla oikeesti niinku semmosia haastavia asioita.”

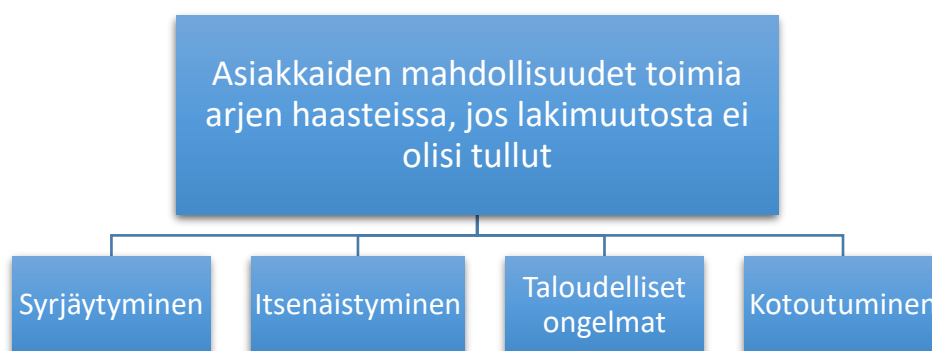
Peruspalveluiden riittämättömyys. Peruspalveluiden riittämättömyys -teema nostettiin esille. Se sai yksittäisen ilmauksen muiden yksittäisten ilmauksien ohella.

”aikuistensosiaalityöntekijä ei. ei auta. ihan niinku tarpeeks.”

Vastauksissa keskeisinä teemoina nousivat positiivinen suhtautuminen, matalan kynnyksen tuki, itsenäistyminen sekä kotoutuminen. Haastateltavat asiakkaat suhtautuivat jälkihuoltoian nousuun positiivisesti, heille lakimuutos oli iso asia. Asiakkaat ajattelevat jälkihuollon tuen olevan lähellä ja sitä saa aina tarvittaessa. He tarvitsevat tukea ja neuvoja arkielämän asioissa harjoitellessaan itsenäisen elämän taitoja (ks. luku 3.5). Kotoutuminen on vastavuoroinen prosessi. Nuoret tarvitsevat tukea vieraan kulttuurin toimintatavoissa ja uusissa tilanteissa. (ks. luku 3.2.) Aikuissosiaalityön tarjoama tuki todettiin riittämättömäksi asiakkaiden tarpeisiin (ks. luku 3.1).

5.2.3 Mahdollisuudet toimia arjen haasteissa, jos lakimuutosta ei olisi tullut

Kolmantena asiakkaita pyydettiin kuvittelemaan, että lakimuutosta ei olisi tullut, eivätkä he olisi jälkihuollon asiakkaana. Asiakkailta kysyttiin miten mahdollisuudet toimia arjen haasteissa eroaisi nykytilanteesta, jos lakimuutosta ei olisi tullut. Neljästä haastateltavasta kaikki neljä vastasit kysymykseen. Vastauksien perusteella muodostettiin neljä teemaa (kuvio 10).

Kuvio 10. Asiakkaiden mahdollisuudet toimia arjen haasteissa, jos lakimuutosta ei olisi tullut.

Syrjäytyminen. Eniten ilmaisuja saatiin teemaan syrjäytyminen. Asiakkailta olisi ollut syrjäytymisen riski, jos lakimuutosta ei olisi tullut.

“...en pääse enää harrastamaan...”

“ainakin mä en käy koulu. jos se ei laki muuttunut...”

“täällä on järjestetty mulle se making my future. jossa voi mennä matkustaan että nähdä ihmisiä. se ei ollut mahdollista.”

Itsenäistyminen. Myös itsenäistyminen -teemaan saatiin eniten ilmaisuja. Asiakkailta olisi ollut haasteita toimia itsenäisesti, jos lakimuutosta ei olisi tullut.

“mun mielestä mulla oli. olisi ollut tällä hetkellä monta. monta ongelmia.”

“kuitenkin on hänellä niinku haasteita just hoitaa hänen niinku näitä paperiasioita.”

“siis pitäisi tehdä koko elämän juttu”

Taloudelliset ongelmat. Toiseksi eniten ilmaisuja oli teemassa taloudelliset ongelmat. Asiakkaat pohtivat joutuneensa taloudellisiin ongelmiin, jos lakimuutosta ei olisi tullut.

“jos se ei laki muuttunut koska mulla on tota rahaongelmia.”

“...koska tiesin että raha ei riitä ja en pääse enää harrastaan.”

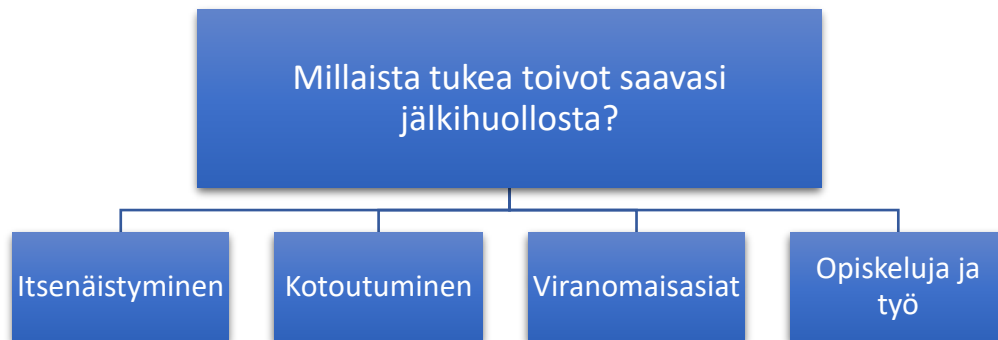
Kotoutuminen. Kotoutuminen -teema nostettiin esille vastauksista. Tähän teemaan saatiin yksittäinen ilmaus muiden yksittäisten ilmauksien ohella. Asiakkailta olisi ollut kotoutumiseen liittyviä haasteita, jos lakimuutosta ei olisi tullut.

“mä en tiä et miten mä olisin pystynyt niinku pärjäämään suomessa ja tälän oikeesti ilman sitä.”

Haastateltavien asiakkaiden vastauksista keskeisinä teemoina nousivat syrjäytyminen, itsenäistyminen, taloudelliset ongelmat ja kotoutuminen. Asiakkaat pohtivat jääneensä ilman koulupaikkaa, ja heillä ei olisi ollut mahdollisuuksia harrastaa, jos lakimuutosta ei olisi tullut - heillä olisi ollut suurempi riski syrjäytyä yhteiskunnasta. Jälkihuolto tukee opiskelussa ja opiskelupaikan löytämisessä, ja asiakkailla on mahdollisuus saada taloudellista tukea harrastukseen (ks. luku 3.5). Itsenäinen toimiminen olisi ollut haastavaa ilman jälkihuollon tukea ja asiakkaat olisivat ajautuneet taloudellisiin ongelmiin. Tarvittaessa asiakkaat saavat taloudellista tukea sosiaalityöntekijän päätöksestä (ks. luku 3.5). Asiakkailta olisi ollut enemmän haasteita vieraassa kulttuurissa ilman jälkihuollon tukea (ks. luku 3.2)

5.2.4 Asiakkaiden toivomukset jälkihuollon tukeen

Asiakkailta kysyttiin millaisissa asioissa he tarvitsevat jälkihuollon tukea. Neljästä haastateltavasta kolme vastasi kysymykseen. Vastauksista muodostettiin kuviossa 11 esitetyt teemat.

Kuvio 11. Asiakkaiden toivoma tuki.

Itsenäistyminen. Eniten ilmaisuja saatiin teemaan itsenäistyminen. Asiakkaat toivoivat saavansa tukea arkisissa asioissa sekä elämönhallinnassa.

”kaikki niinku arkisia elämässä ja tälläin. Mitkä oikeesti niinku kaikki asioista mistä tulee oikeesti niinku haastava mulle.

”ja hän auttaa niinku asiakas tosi niinku elään niinku hyvin.”

”tai jotain neuvoja. että mitä pitäisi tehdä niinku tämän jälkeen. kun tää aika on loppuu. Et jotain järjestystä. että menee eteen niinku paremmin”

Kotoutuminen. Kotoutuminen -teema oli yksi teemoista, johon saatiin ilmaisuja toiseksi eniten. Asiakkaat toivoivat saavan tukea vieraassa maassa toimimiseen.

”koska en mä välttämättä oikeesti ymmärrä oikeesti kaikkia. vieraasta maasta ja tällain niinku oikeesti.”

Viranomaisasiat. Myös viranomaisasiat -teemaan saatiin toiseksi eniten ilmaisuja. Asiakkaat toivoivat jälkihuollon tukea viranomaisasioissa, kuten KELA- ja paperiasioissa.

”tota kela niinku joku kuukausi se niinku se. kutsua jotain niinku erilaisia asioita. se kuus kuukautta (aika ilman jälkihuollon tukea) se aina se muutu jostakin”

”eli semmosia oikeesti niinku paperi-asioita...”

Opiskelu ja työelämä. Myös opiskelu- ja työelämä -teemaan saatiin toiseksi eniten ilmauksia.. Asiakkaat kertoivat toivovansa tukea opiskelupaikan saamisessa ja työnhaussa.

”tarviin niinku vähän tukia että pääsen niinku opiskelemaan jossain”

”mulla on ollut niinku näitä cv:n niinku täyttämistä”

Haastattelujen vastauksissa keskeisimmiksi teemoiksi nousivat itsenäistyminen, kotoutuminen, viranomaisasiat sekä opiskelu ja työelämä. Asiakkaat toivoivat saavan tukea itsenäisen elämän taitojen opetteluun tämänhetkisessä elämäntilanteessaan (ks. luku 3.5), sekä aikaan jälkihuollon päättymisen jälkeen. Yleisimmän teeman lisäksi esille nousi kolme muuta teemaa. Asiakkaat toivoivat saavansa tukea vieraan maan toimintatapoihin, joka on osa jälkihuollossa tehtävää kotouttamistyötä (ks. luku 3.1). Tukea toivottiin viranomaisasioiden hoitamisessa, kuten KELA-asioissa. Lisäksi asiakkaat toivoivat tukea opiskelussa ja työelämässä. Jälkihuollossa nuoria ohjataan koulutuksen ja työelämän saralla monipuolisesti (ks. luku 3.5)

5.2.5 Mikä jälkihuollossa toimii

Viidentenä asiakkailta kysyttiin mikä jälkihuollossa toimii. Neljästä haastatellusta kaikki neljä vastasivat kysymykseen. Vastauksien perusteella muodostettiin kuviossa 12 esiintyvät keskeisimmät teemat.

Kuvio 12. Jälkihuollossa toimivat asiat.

Kokonaisvaltaisesti toimiva. Kokonaisvaltaisesti toimiva -teemaan saatiin eniten ilmaisuja. Asiakkaat kokivat jälkihuollon toimivan hyvin sekä täydellisesti.

”kokonaisuudessaan toimii. hyvin kaikki.”

”täydellisesti siihen saada apua ja tällain.”

Työntekijöiden tavoitettavuus. Toisena teemana esille nousi työntekijöiden tavoitettavuus. Asiakkaat kokivat työntekijöiden olevan aina valmiina, työntekijöiltä saa apua aina tarpeen mukaan.

”jos mulla on niinku asia. siis helposti saadaan niinku sovitaan okei ja sit tulee tähän. ja järjestää niinku. mun asiat.”

”aina ne on siinä oikeesti valmiina vastaamaan ja. Auttamaan. Ne on aina valmiina oikeesti auttamaan.”

Keskeisimpinä teemoina olivat kokonaisvaltaisesti toimiva ja työntekijöiden tavoitettavuus. Asiakkaat kertoivat jälkihuollon toimivan kokonaisvaltaisesti hyvin. Työntekijöiden tavoitettavuus on asiakkaiden mielestä jälkihuollossa hyvä. Asiakkaat kokivat ohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden olevan aina valmiita auttamaan heitä.

5.3 Vertailu

Henkilökunnan ja asiakkaiden vastuksista löydettiin paljon yhtäläisyyttä. Asiakkaiden vastaukset yhtenivät osittain myös niiden henkilökunnan vastauksien kanssa, jossa henkilökunta pohti asiakkaiden ajatuksia.

Jälkihuoltoian nousu koettiin tärkeäksi, tarpeelliseksi ja erittäin hyväksi asiaksi niin henkilökunnan kuin asiakkaiden mielestä. Henkilökunta pohti asiakkaiden olevan tyytyväisiä ja helpottuneita lakimuutokseen, tyytyväisyys huokuikin asiakkaiden haastatteluissa ja he suhtautuivat positiivisesti lakimuutokseen. Henkilökunta pohti

asiakkaiden arvostavansa jälkihuoltoian nousun ansiosta jälkihuollon matalan kynnyksen tukea – apua, joka on lähellä. Myös asiakkaiden vastauksista teemaksi nousi matalan kynnyksen tuki. Henkilökunta koki asiakkaiden tarvitsevan apua vielä itsenäisen elämän taidoissa, myös asiakkaat ilmaisivat tarvitsevansa apua ja neuvoa arjen asioissa. Lisäksi kotoutumisen kannalta henkilökunnan ja asiakkaiden ajatuksissa näkyi yhtäläisyyksiä. Henkilökunta koki kotoutumisen olevan kesken, myös asiakkaat kokivat tarvitsevansa neuvoja esimerkiksi Suomen toimintatavoissa.

Mikäli lakimuutosta ei olisi tullut henkilökunnan mielestä tilanne olisi aiheuttanut huolta asiakkaiden elämässä. Huoli näkyi myös asiakkaiden vastauksissa heidän kuvitellessa, että eivät olisikaan jälkihuollon asiakkaana. Henkilökunta ilmaisi, että aikuissosiaalityön tuki olisi ollut riittämätöntä asiakkaiden tarpeisiin ja asiakkaat ilmaisivat aikuissosiaalityön riittämättömyyden ensimmäisessä kysymyksessä. Lisäksi syrjäytymisen tai syrjäytymisen riskin ilmaistiin kasvaneen henkilökunnan kyselyssä sekä asiakkaiden haastatteluissa. Asiakkaiden vastauksista teemaksi nousivat taloudelliset ongelmat, jotka voidaan katsoa kuuluvaksi henkilökunnan ilmaisemaan syrjäytymiseen.

Jos lakimuutosta ei olisi tullut, henkilökunta pohti, miten asiakkaat olisivat ajatelleet mahdollisuuksistaan toimia arjen haasteissa. Pelon ja huolen lisäksi henkilökunta ilmaisi asiakkaiden ajattelevan heidän mahdollisuuksissaan olleen eroavaisuuksia. Lisäksi henkilökunta pohti asiakkaiden ajattelevan, että asiakkailla olisi ollut haasteita tukijärjestelmässä toimimisessa. Asiakkaiden vastauksissa oli paljon hajontaa ja vastauksista ei ollut tulkittavissa suoranaisesti eroavaisuuksia vastaajien mahdollisuuksissa toimia arjen haasteissa. Asiakkaat ilmaisivat vastauksissaan syrjäytymiseen liittyviä asioita, esimerkiksi, että he eivät olisi päässeet harrastamaan tai heillä ei olisi ollut koulupaikkaa. Syrjäytyminen -teema ei tullut ilmi henkilökunnan vastauksissa tämän kysymyksen kohdalla, mutta henkilökunnan vastauksien pelot ja huoli -teema voidaan katsoa liittyvän asiakkaiden vastauksista ilmenneeseen syrjäytyminen -teemaan. Asiakkaiden vastauksissa keskeisinä teemoina oli myös itsenäistyminen, taloudelliset ongelmat ja kotoutuminen. Itsenäistyminen -teemaan liittyvistä asiakkaiden vastauksista nousivat esille haasteet paperiasioissa, joka voidaan katsoa rinnastettavaksi henkilökunnan vastauksien tukijärjestelmä -

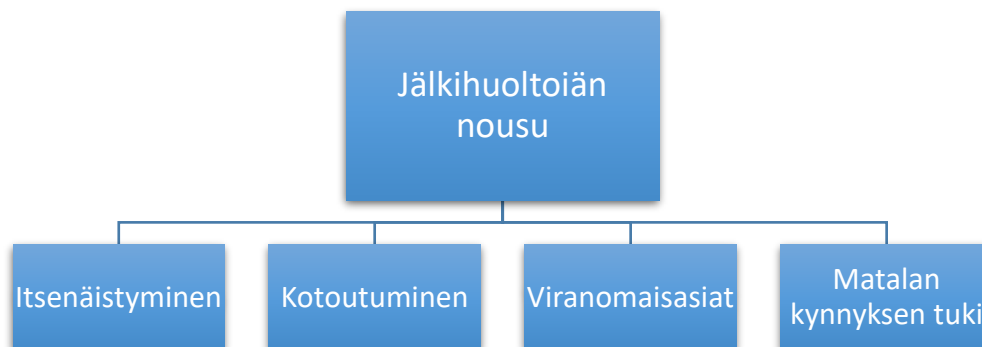
teemaan. Henkilökunta ei ilmaissut vastauksissaan asiakkaiden ajattelevan taloudellisia ongelmia ja kotoutumiseen liittyviä asioita, mikäli lakimuutosta ei olisi tullut, mitkä ilmeni asiakkaiden vastauksista.

Henkilökunta pohti asiakkaiden ajattelevan tarvitsevan tukea viranomaisasioissa (kuten KELA- sekä passi- ja oleskelulupa-asioissa), itsenäistymisessä sekä opiskelussa ja työelämässä. Asiakkaiden vastaukset yhtenivät hyvin henkilökunnan vastauksien kanssa. Asiakkaat ilmaisivat tarvitsevansa tukea viranomaisasioissa, itsenäistymisessä, opiskelussa ja työssä sekä kotoutumisessa. Kotoutuminen oli ainoa teema, jota henkilökunta ei pohtinut asiakkaiden ajattelevan tuen tarpeestaan.

Asiakkaat tarvitsevat tukea monissa asioissa henkilökunnan kyselyn sekä asiakkaiden haastattelun perusteella. Yhtäläisyyksinä esille nousi etenkin tuki opiskelussa ja työelämässä sekä viranomaisasioissa, kuten KELA-asioissa ja muissa paperiasioissa. Kotoutuminen nousi asiakkaiden vastauksissa teemaksi, mutta ei henkilökunnan vastauksissa. Toisaalta henkilökunta ilmaisi asiakkaiden tarvitsevan psykososiaalista tukea, joka voidaan katsoa kuuluvaksi kotouttamistyöhön. Asiakkaiden haastatteluissa ilmaistiin tarve tukeen tulevaisuuden suunnittelussa sekä elämän suunnitteluun jälkihuollon jälkeen. Toisaalta apu tulevaisuuden suunnittelussa ilmaistiin myös asiana, joka jälkihuollossa toimii.

Työntekijöiden tavoitettavuus nousi esille asiana, joka jälkihuollossa toimii. Tästä olivat yhtä mieltä niin henkilökunta kuin asiakkaat. Henkilökunta pohti asiakkaiden ajattelevan työntekijöiden tavoitettavuuden olevan asia, joka jälkihuollossa toimii, ja näin asiakkaat ajattelivatkin. Henkilökunta vastasi työntekijöiden tavoitettavuuden lisäksi asiantuntijuuden ja matalan kynnyksen tuen olevan asioita, jotka jälkihuollossa toimii. Asiakkaat olivat hyvin tyytyväisiä jälkihuollon palveluun, suurin osa ilmaisi kaiken toimivan jälkihuollossa. Henkilökunta pohti asiakkaiden ajattelevan jälkihuollosta mahdollisesti saatavan taloudellisen tuen sekä matalan kynnyksen tuen olevan asiat, joka jälkihuollossa toimii. Taloudellinen tuki ja matalan kynnyksen tuki ei kuitenkaan tullut ilmi asiakkaiden vastauksista.

Keskeisimpinä teemoina tuloksissa olivat itsenäistyminen, kotoutuminen, viranomaisasiat sekä matalan kynnyksen tuki (kuvio 14).

Kuvio 13. Tutkimuksen tuloksien keskeisimmät teemat

Itsenäistyminen. Jälkihuollossa nuori harjoittelee työntekijän kanssa itsenäistymisvaiheessa tärkeiden asioiden hoitamista. (Lepola 2019, 19–20.) Nuorten itsenäisyyteen kasvaminen ja siihen ohjaaminen on pitkäjänteistä sekä suunnitelmallista työtä. Jälkihuollon ohjaus- ja kasvatustyön tavoitteena on auttaa nuorta tulemaan sinuiksi itsensä kanssa, löytämään vahvuuksiaan ja käyttämään niitä hyödykseen, oppimaan kokemuksistaan ja saamaan uskoa siihen, että oman elämän kulkuun voi vaikuttaa. (Laaksonen 2004, 27.)

Tuloksien perusteella 21 vuotta täyttäneet nuoret tarvitsevat tukea, ohjausta ja neuvontaa itsenäistymisessä. Ilman jälkihuollon tukea, nuorten toimiminen arjen haasteissa olisi ollut haastavaa. Asiakkaat tarvitsevat tukea elämän arkisissa asioissa ja elämäntilanteissa sekä tulevaisuuden suunnittelussa. Yksi vastaajista ilmaisi toivovan jälkihuollon valmistavan heitä aikaan ja itsenäisyyteen jälkihuollon jälkeen.

Kotoutuminen. Kotoutuminen nähdään yksilön omana kehityksenä ja sen eteneminen on yksilökohtaista (Bloigu 2014, 250). Se on pitkäkestoinen, kaksisuuntainen ja jatkuva prosessi ja tapahtuu maahanmuuttajan ja vastaanottaneen yhteiskunnan välisessä vuorovaikutuksessa. Kotoutuminen on kehitystä, jossa maahanmuuttaja sopeutuu uuteen yhteiskuntaan ja oppii sen käytäntöjä, kunnioittaen samalla omaa

kulttuurista identiteettiään ja sen käytäntöjä. (Jaakkola 2017.) Jälkihuollossa opetetaan nuorille suomen kulttuuria ja ohjataan suomen kielen opettelussa. (Lepola 2019, 19–20.)

Tutkimuksen kohteena olevien jälkihuollon piiriin palaavien asiakkaiden kotoutuminen on vielä kesken. Jos lakimuutosta ei olisi tullut, asiakkaat olisivat kohdanneet enemmän haasteita Suomen toimintatavoissa. Kotouttamistyö painottaa opiskelua ja työelämää (ks. luku 3.1). Kotouttamistyön tavoitteet toteutuvat paremmin, kun maahanmuuttajat saavat siihen tarvitsemaansa kohdennettua tukea. Yksilökohtainen kotoutuminen näkyy henkilökunnan vastauksista ilmi tullessa eroavaisuuksissa tuen tarpeissa.

Viranomaisasiat. Työntekijä informoi etuuksista ja palveluista, ja opastaa nuorta niiden hakemisessa. Nuorta autetaan myös lupa-asioissa ja perheeseen yhteydenpidossa, kuten oleskeluluvan saamisessa ja perheenyhdistämisprosessissa. Jatkolupien hakemisessa tarvitaan usein apua, myös tilanteessa, jossa nuori osaa jo hoitaa muita asioitaan omatoimisesti. Lisäksi nuoret tarvitsevat Kela-asioinnissa pitkään apua niin nuorten itsensä, kuin jälkihuollon työntekijöiden mukaan. (Lepola 2019, 19–20, 32–33.)

Tuloksissa nousi esille asiakkaiden tarve tukeen viranomaisasioissa, kuten etuuk-sien hakemisessa ja passi- ja oleskelulupa-asioissa. Asiakkaiden elämäntilanteet muuttuvat ja sen myötä myös tarpeet erilaisiin etuuksiin. Niin työntekijät kuin asiakkaat ilmaisivat jälkihuollon tuen olevan tärkeää viranomaisasioiden hoitamisessa.

Matalan kynnyksen tuki. Lepolan kunnille teettämän kyselyn mukaan kotoutumislain mukaisen jälkihuollon organisaatorakenteet vaihtelevat eri kunnissa. Lisäksi jälkihuollon tarjoamassa palvelun laajuudessa ja intensiteetissä on eroja kuntien välillä. (Lepola 2019, 11–19.)

Tampereen kaupungin kotouttamislain mukainen jälkihuolto voidaan nähdä asiak-kaille tarjottavana matalan kynnyksen tukena. Työntekijöiden tavoitettavuus on

hyvä ja asiakkaat saavat nopeasti tarvitsemaansa apua. Asiakkaat kertoivat tapaamisien järjestyvän helposti ja joustavasti, tämän ilmaisi myös henkilökunta. Asiakaiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että asiakasryhmälle tarjotaan kohdennettua palvelua heidän tarpeensa mukaisesti. Peruspalveluiden tarjoama aikuissosiaalityö ei vastaa asiakasryhmän erityistarpeisiin (ks. luku 3.1).

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää kuinka 21 vuotta täyttäneet kototutumislain mukaisen jälkihuollon asiakkaat kokevat kesällä 2020 voimaan tulleen lakimuutoksen. Tavoitteena on selvittää miten jälkihuoltoian nousu 21 vuodesta 25 vuoteen koetaan asiakkaiden näkökulmasta. Kyselystä ja haastattelusta saatuja tietoja verrattiin. Vastauksien perusteella lakimuutos koettiin niin jälkihuollon henkilökunnan kuin asiakkaiden kannalta erittäin tarpeelliseksi. Jälkihuollon tarjoama tuki todettiin teoretiedon mukaiseksi.

Tutkimuksen luotettavuus huomioitiin valitsemalla tutkimukseen sopivat vastaajat teettämällä kysely jälkihuollon henkilökunnalle sekä haastattelututkimus tutkimuksen kohteena oleville jälkihuollon asiakkaille. Kyselylomake laadittiin tarkasti pää-tutkimuskysymykseen perustuen. Haastattelun kysymykset olivat harkittuja ja haastattelulomaketta noudatettiin haastattelutilanteissa. Lisäksi aineisto analysoitiin tarkasti, mikä oli osana luotettavuuteen pyrkimisessä. Aineistoista saatiin vastaus tutkimuskysymykseen. Tutkimus oli validi, koska siinä tutkittiin sitä mitä tavoitteena oli tutkia. Tutkimus oli eettisten periaatteiden mukainen. Tutkimukseen osallistuminen oli vastaajille vapaaehtoista ja tutkimus toteutettiin nimettömänä.

7 POHDINTA

Opinnäytetyö prosessi oli opettavainen monelta osaa. Yhteistyöllä onnistuimme poikkeustilanteen keskellä tavoitteessamme saada tietoa kotouttamislain mukaisen jälkihuollon uuden asiakaskunnan tilanteesta.

Perheryhmäkoti Satakielen jälkihuolto tekee arvokasta ja tärkeää työtä. Lakimuu-
toksen myötä nuoret saa tarvitsemaansa tukea pidempään itsenäiseen elämään opet-
telussa ja vieraan maan kulttuuriin kotoutumisessa. Jälkihuollon asiakkaat ovat tul-
leet alaikäisenä yksin Suomeen. Ilman perheen tukea itsenäistyminen vieraan maan
kulttuurissa on haastavaa. On tärkeää, että näillä nuorilla on joku lähellä, jonka puo-
leen kääntyä missä tahansa tilanteessa. Jälkihuolto antaa eväät itsenäiseen elämään
vieraassa kulttuurissa, joka lisää nuorten mahdollisuuksia tulla osalliseksi yhteis-
kuntaamme. Oli miellyttävää huomata tutkimusta tehdessä, että Perheryhmäkoti
Satakielen jälkihuolto toimii kiitettävästi.

Yhteistyö jälkihuollon kanssa onnistui hyvin. Henkilökunta toimi kiitettävästi tiu-
kasta aikataulusta huolimatta ja saimme haastateltua tavoitteemme mukaisen mää-
rän asiakkaita. Henkilökunnasta oli suuri apu haastateltavien tavoittamisessa. Poik-
keustilanteesta huolimatta pääsimme haastattelemaan asiakkaita myös kasvotusten,
joka teki haastattelusta hedelmällisempää kuin puhelimitse. Myös henkilökunnan
kyselyyn vastauksia saatiin hyvin. Onnistuimme saamaan tutkimuksessa vastauksia
siihen mitä kysyimme. Haastateltavia olisi voinut olla enemmän, jolloin oli-
simme mahdollisesti löytäneet paremmin yhtäläisyyksiä haastateltavien ilmai-
suissa. Luotettavuus ja toistuvuus tutkimuksessa ei ilmennyt parhaalla mahdolli-
sella tavalla, koska haastateltavien määrä oli vähäinen. Eroavaisuuksia ei tullut
esille niin paljon kuin mahdollisesti olisi tullut, jos haastateltavien määrä olisi ollut
laajempi. Tulokset olisivat voineet olla erilaisia, mikäli haastateltaviksi olisi vali-
koitunut eri asiakkaat.

Eettisyys huomioitiin mielestämme hyvin. Asiakkaiden haastattelussa käsitelimme
asiakkaiden ikää, mutta ei nimiä. Työntekijöiden kyselyssä ei käsitelty henkilötie-
toja. Haastateltavien anonymisyys huomioitiin haastattelujen äänityksistä lähtien,
joissa haastateltava oli anonymi. Eettisyys toteutui tutkimuksessa huomioimalla

haastateltavien ihmisarvo sekä itsemääräämisoikeus. Haastateltavien anonyymisyys osoitti sen, että tutkimuksen kohteena olleille ei aiheutunut merkittäviä haittoja tai vahinkoja. Informaatio annettiin haastateltaville ajoissa sekä tulkkia käytettiin apuna. Näin varmistettiin, että haastateltava on ymmärtänyt tutkimukseen osallistumisen ja oikeutensa hänelle ymmärrettävällä kielellä. Tutkimuksen validiteetti toteutui. Tutkimuksesta selviää miten jälkihuollon piiriin palaavat 21 vuotta täyttäneet kokevat lakimuutoksen. Valmiissa tutkimuksessa tutkitaan sitä, mitä oli tavoitteena tutkia.

Onnistuimme löytämään molempia kiinnostavan aiheen ja yhteistyömme sujui hyvin. Työnjako meni hyvin, huomioiden molempien muun työtilanteen. Pitkästä välimatkasta huolimatta yhteistyö onnistui hyvin myös etänä. Yhteistyössä on kumminkin myös parantamisen varaa. Kaksi tekijää näkyy työn rikkonaisuutena, työ olisi voinut olla yhtäläisempi ja johdonmukaisempi. Haasteena opinnäytetyösämme oli teemoittelu. Erilaisia vastauksia oli avointen kysymysten vuoksi paljonastausten samankaltaisuuden vuoksi ilmaisut oli hankalaa jakaa teemoihin. Lisähaasteena oli eri paikkakunnilla asuminen ja etänä tehtävä yhteistyö sekä tiukan aikataulun yhteensovittaminen molempien aikataulujen kanssa sopivaksi.

Jatkotutkimusideana voidaan miettiä laajempaa tutkimusta eri kuntien välillä. Tutkimuksessa esiin nousseista haasteista KELA-, TE-toimisto sekä passi- ja oleskelulupa-asioissa voisi myös pohtia jatkotutkimusta. Voisi tutkia sitä, miten virallisten asioiden hoitamista itsenäisesti kehitettäisiin asiakaslähtöisemmäksi, juuri jälkihuollon asiakkaiden kannalta. Jatkotutkimus ideana voidaan myös esittää tulosten perusteella sitä, että miten jälkihuollon asiakkaiden itsenäistymistä voitaisiin tukea vielä paremmin asiakaslähtöisemmäksi. Tällaisen tutkimuksen voisi toteuttaa toiminnallisena tutkimuksena. Kotouttamisen näkökulmasta katsottuna jatkotutkimusideana voisi olla Suomen toimintatavat tutuiksi jälkihuollon asiakkaille. Tutkimuksessa nousi myös esille ajatus, miten jatkaa itsenäistä elämää jälkihuollon jälkeen, kun asiakkuus jälkihuollossa päättyy. Mahdollinen jatkotutkimus selvittäisi mitä jälkihuollon asiakkaille kuuluu jälkihuollon päättymisen jälkeen. Tutkimuksemme aihe on hyvinkin ajankohtainen ja siksi erilaisia lisätutkimuksia olisi hyvä tehdä eri näkökulmista.

LÄHTEET

Berschewsky, T. 2016. ”No meidän perustehtävä on tukea nuoren kotoutumista ja itsenäistymistä” Kotoutumislain mukainen jälkihuolto neljällä paikkakunnalla. Opinnäytetyö. Tampereen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma.

Bloigu, K. 2014. Laittoman rajalla. Books on Demand. Helsinki.

Carens J.H. 2013. The ethics of immigration. New York. Oxford university press.

Eduskunta 2020. Hallituksen esitys HE 79/2020 vp. Viitattu 14.9.2020.

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_79+2020.aspx

Ihmisoikeusliitto 2020 a. Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden oikeudet. Viitattu 16.11.2020. <https://ihmisoikeudet.net/ihmisoikeudet/pakolaisten-oikeudet/>

Ihmisoikeusliitto 2020 b. YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. Viitattu 16.11.2020. <https://ihmisoikeusliitto.fi/ihmisoikeudet/ihmisoikeuksien-julistus>

Jaakkola, J. 2017. Kotoutumisesta kotoutujan omalla äänellä. Pro Gradu -tutkielma. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto.

Kivienimi, K. 2015. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Toim. Aaltola, J. & Valli, R. Juva. PS-kustannus.

Kohonen, I, Kuula-Lummi, A. & Spoof, S.K.TENK. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Viitattu 16.9.2020. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisu 3/2019. Helsinki.

L 30.12.2010/1386. Laki kotoutumisen edistämisestä. Viitattu 7.9.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386#L2P27>. Valtion säädös-pankki Finlex.

- L 77/1968. Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus. Viitattu 7.9.2020. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sops-teksti/1968/19680077/19680077_2#idp446044320. Valtion säädöstietopankki Finlex
- Laaksonen, S. 2004. Jälkihuolto-opas. Toim. Laaksonen, S. Lastensuojelun keskusliitto ry, Helsinki. Gummerus Kirjapaino Oy. Saarijärvi.
- Lepola, O. 2019. Kriisituesta kuntosalikorttiin. Yksintulleiden nuorten jälkihuolto kunnissa. Raportteja 2. ISBN 978-952-7167-81-6 Siirtolaisinstituutti. Turku 2019.
- Lyytinen, E. 2019. Johdanto. Teoksessa Turvapaikanhaku ja pakolaisuus Suomessa. Toim. Lyytinen, E. Turku, Painosanoma Oy.
- Maahanmuuttovirasto 2020 a. Oleskeluluvan voimassaolo ja lupatyypit. Viitattu 14.9.2020. <https://migri.fi/oleskelulupatyypit>
- Maahanmuuttovirasto 2020 b. Pysyvä oleskelulupa. Viitattu 14.9.2020. <https://migri.fi/pysyva-oleskelulupa>
- Mäkelä, M. 2016. Kiintiöpakolaisten valinta. 78-79. Pakolaisuudesta kotiin. Toim. Gothoni, R. & Siirto, U. Tallinna Gaudeamus Oy.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006 a. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>. Viitattu 16.12.2020.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006 b. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>. Viitattu 16.12.2020.
- Siirto, U. & Laihia, M-L. 2016. Turvapaikanhakijoiden vastaanotto-toteutuvatko ihmisoikeudet? 131. Pakolaisuudesta kotiin. Toim. Gothoni, R. & Siirto, U. Tallinna, Gaudeamus Oy.

Siirto, U. & Hammar, S. 2016 Kotouttava työ pakolaisina Suomeen muuttaneiden parissa. 190-198 Pakolaisuudesta kotiin. Toim. Gothoni, R. & Siirto, U. Tallinna, Gaudeamus Oy.

Sisäministeriö 2020 a. Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan. Viitattu 17.11.2020. <https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset>

Sisäministeriö 2020 b. Perheen yhdistämistä voi hakea Suomen tai ulkomaan kansalainen. Viitattu 16.11.2020. [//intermin.fi/maahanmuutto/maahanmuuttopoliitikka/perheenyhdistaminen](https://intermin.fi/maahanmuutto/maahanmuuttopoliitikka/perheenyhdistaminen)

Sisäministeriö 2020 c. Kiintiöpakolaisten vastaanotto on tapa auttaa kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia. Viitattu 16.11.2020. <https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset/kiintiopakolaiset>

Strömberg-Jakka, M. & Karttunen, T. 2012. Insha Allah-sosiaalityötä pakolaisasiakkaiden kanssa. Teoksessa Sosiaalityön haasteet Tukea ammattilaisten arkeen. 15-18. Toim. Strömberg-Jakka, M. & Karttunen, T. Juva. Bookwell Oy.

Tampereen kaupunki 2014. Tampereen kaupungin kotouttamisohjelma 2014-2025. Viitattu 16.11.2020. https://www.tampere.fi/liitteet/k/unnamed_6421/kotouttamisohjelma1425.pdf

Tampereen kaupunki 2020. Maahanmuuttajanuorten jälkihuolto. Viitattu 14.9.2020. <https://www.tampere.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalinen-tuki-ja-toimeentulo/maahanmuuttajat/alaikaiset/jalkihuolto.html>

TAMK 2015. Kotoutuminen uuteen yhteisöön. Viitattu 8.9.2020. <http://moninaisuus.tamk.fi/kotoutuminen-uuteen-yhteisoon/2-kotoutuminen-ja-kotouttamisen-suomessa/>

TEM 2014 a. Pakolaisten vastaanoton käsikirja. Viitattu 15.11.2020. <https://kotouttaminen.fi/pakolaisten-vastaanoton-kasikirja>

TEM 2014 b. Viitattu 15.11.2020. <https://kotouttaminen.fi/yksin-saapuvat-alaikaiset>

TEM 2020 b. Kotouttamistyön periaatteet. Viitattu 16.11.2020. <https://kotouttaminen.fi/kotouttamistyon-periaatteet>

TEM 2020. Yksin saapuvat alaikäiset. Viitattu 7.9.2020. <https://kotouttaminen.fi/yksin-saapuvat-alaikaiset>

TEM 2020 b. Kotouttamistyön periaatteet. Viitattu 16.11.2020. <https://kotouttaminen.fi/kotouttamistyon-periaatteet>

TEM 2013 a. Kotouttamistyön välineet. Viitattu 14.9.2020. https://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/tukea_tyollistymiseen/kotoutumispalvelut/tyottomyysetuus_kotoutumistuki/index.html

TEM 2013 b. Kotouttamistyön välineet. Viitattu 14.9.2020. https://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/tukea_tyollistymiseen/kotoutumispalvelut/alkukartoitus/index.html

TEM 2020 a. Ilman huoltajaa Suomeen tulleiden nuorten jälkihuollon yläikäraja nousee 25 vuoteen. Viitattu 14.9.2020. https://tem.fi/-/kotolain_muutos_jalkihuolto

THL 2020 Traumatausta ja mielenterveys. Viitattu 16.11.2020 <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/maahanmuutto-ja-hyvinvointi/maahanmuuttajien-mielenterveys>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2011. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Hansaprint Oy. Vantaa.

Tuomola, P. 2016. Pakolaisten terveysriskit. 140-152. Pakolaisuudesta kotiin. Toim. Gothoni, R. & Siirto, U. Tallinna, Gaudeamus Oy.

LIITE 1

Haastattelu lomake asiakkaille

ALKUTIEDOTUS

Kiva kun haluat osallistua opinnäytetyöhömmme. Nauhoitamme haastattelun. Haastattelun jälkeen kirjoitamme keskustelumme paperille. Kun opinnäytetyö on valmis äänite haastattelusta tuhotaan. Sopiiko tämä sinulle?

Vastauksiasi ei voi tunnistaa valmiista työstä. Sinun nimeäsi ei julkaista missään. Henkilötiedoistasi julkaistaan ikäsi.

Kysymme sinulta kysymyksiä tämän hetkisestä elämästäsi. Voit vastata kysymyksiin juuri niin kuin itse haluat. Voit koska tahansa keskeyttää haastattelun tai olla vastaamatta johonkin kysymykseen. Voit myös peruuttaa osallistumisesi haastattelun jälkeen. Sopiiko tämä sinulle?

KYSYMYKSET ASIAKKAILLE

1. Mikä on ikäsi?
2. Jälkihuoltoikä nousi viime heinäkuussa 25 vuoteen. Mitä ajattelet jälkihuoltoiän noususta?
3. Kuvittele, että lakimuutosta ei olisi tullut, etkä olisi jälkihuollon asiakkaana. Miten mahdollisuutesi toimia arjen haasteissa eroaisi nykytilanteesta?
4. Millaista tukea toivot saavasi jälkihuollosta?
5. Mikä jälkihuollossa mahdollisesti mielestäsi toimii?

LIITE 2

Haastattelu lomake henkilökunnalle

Kysely jälkihuollon henkilökunnalle

Lomake on ajastettu: julkisuus alkaa 27.10.2020 18.00 ja päättyy 4.11.2020 23.59

Tämä kysely on laadittu osana Mari Rautalinin ja Tiina Rinteen opinnäytetyötä.

Kyselyyn vastaaminen on täysin vapaaehtoista ja se tehdään nimettömänä.

1. Mitä ajattelet jälkihuoltoian noususta?
2. Mitä pohdit asiakkaiden ajattelevan jälkihuoltoian noususta?
3. Jos lakimuutosta ei olisi tullut, mitkä olisivat asiakkaiden mahdollisuudet toimia arjen haasteissa?
4. Mitä pohdit asiakkaiden ajattelevan mahdollisuuksistaan toimia arjessa, jos lakimuutosta ei olisi tullut?
5. Millaista tukea jälkihuollon asiakkaat tarvitsevat?
6. Millaista tukea pohdit asiakkaiden ajattelevan tarvitsevansa?
7. Mikä jälkihuollossa mahdollisesti toimii asiakkaiden kannalta?
8. Mitä pohdit asiakkaiden ajattelen siitä, mikä jälkihuollossa mahdollisesti toimii?

LIITE 3

Tiedote nuorille opinnäytetyöstä

Opinnäytetyö jälkihuollosta

Haluamme haastatella opinnäytetyöhömme jälkihuollon yli 21-vuotiaita nuoria. Tarkoituksena selvittää mitä jälkihuoltoon palaavat nuoret ajattelevat jälkihuoltoian nostamisesta. **Tavoitteena on saada nuorten ääni kuuluviin.**

Haastattelu järjestetään jälkihuollon toimistolla. Haastattelu kestää 10–20 minuuttia.

Haastattelut julkistetaan opinnäytetyössä. **Nimet muutetaan, joten nuorta on vaikea tunnistaa.**

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Nuori saa koska tahansa peruuttaa osallistumisensa tai keskeyttää haastattelun.

Tarjoamme pullakahvit haastattelussa! :)

Kiitos yhteistyöstä!

Terveisin,

Sosionomi opiskelijat Mari Rautalin ja Tiina Rinne

